

Konuşma Çözümlemesi Yöntemi: Veri Toplama ve Çözümleme Süreçlerinde Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Ufuk GİRGIN*, Yasemin ACAR**, Erdem AKBAŞ***, Emine YAVUZ****, Almıla Elif ALTAN*****, Murat BORAN*****, Zeynep ÖLÇÜ DİNÇER*****, Dürdane LAFCI TOR*****, Gürkan MORALI*****

Makale Bilgisi	ÖZET
<i>Geliş Tarihi:</i> 07.04.2020	Sosyal etkileşimi tanımlamada kullanılan konuşma çözümlemesi yöntemine olan ilgi son dönemde Türkiye'de artmaya başlamış ve bu yöntem, diğer sosyal bilimler alanlarında olduğu gibi eğitim araştırmalarında da sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Türkçe alan yazında konuşma çözümlemesi yöntemini ayrıntılı olarak ele alan ve tartışan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın amacı; konuşma çözümlemesinin ilkelerini tanıtmak, geçerli ve güvenilir bulgular elde edebilmek için veri toplama ve etkileşim çözümleme süreçlerine yönelik ayrıntılı bilgiler sunmak ve bu süreçlerde dikkat edilmesi gereken etik hususları tartışmaktır. Bu çalışmada konuşma çözümlemesinde geçerlik, güvenilirlik ve etik konularına odaklanılarak Türkiye'de görece yeni oluşan alan yazına katkıda bulunulması ve bu yöntemle ilgilenen araştırmacıların bilgilendirilmesi de hedeflenmiştir.
<i>Kabul Tarihi:</i> 16.09.2020	
<i>Erken Görünüm Tarihi:</i> 24.09.2020	
<i>Basım Tarihi:</i> 31.01.2022	Anahtar Sözcükler: Konuşma çözümlemesi yöntemi, veri toplama, etkileşim çözümlemesi, geçerlik, güvenilirlik, etik

Conversation Analysis Methodology: Validity, Reliability, and Ethical Issues in Data Collection and Analysis Procedures

Article Information	ABSTRACT
<i>Received:</i> 07.04.2020	With a growing interest in integrating conversation analysis (CA) into exploring and understanding social interaction in Turkish context, the CA methodology has recently been employed in the educational research as well as the research in social sciences. Nevertheless, the number of studies in Turkish literature dealing with the methodology thoroughly seems to be rather limited. The aim of the present paper is to introduce the principles of CA, present detailed information about the phases of data collection and interaction analysis to reach valid and reliable results and shed light on the ethical issues to be taken into consideration in these phases. With the present paper focusing on the issues of validity, reliability and ethics in the CA methodology, we also aim to contribute to the existing literature on conversation and interaction analysis in Turkey and guiding researchers exploring social interaction.
<i>Accepted:</i> 16.09.2020	
<i>Online First:</i> 24.09.2020	
<i>Published:</i> 31.01.2022	Keywords: Conversation analysis, data collection, interaction analysis, validity, reliability, ethics
doi: 10.16986/HUJE.2020063458	Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi

* Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi ABD., Kayseri-TÜRKİYE. e-posta: ufukgirgin@erciyes.edu.tr (ORCID: 0000-0002-9467-3913)

** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi ABD., Kayseri-TÜRKİYE. e-posta: yacar@erciyes.edu.tr (ORCID: 0000-0001-6289-5178)

*** Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi ABD., Kayseri-TÜRKİYE. e-posta: erdemakbas@erciyes.edu.tr (ORCID: 0000-0003-2204-3119)

**** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ABD., Kayseri-TÜRKİYE. e-posta: yavuzemine0@gmail.com (ORCID: 0000-0002-1991-1416)

***** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ABD., Kayseri-TÜRKİYE. e-posta: aescluklu@erciyes.edu.tr (ORCID: 0000-0002-8397-581X)

***** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme ABD., Kayseri-TÜRKİYE. e-posta: muratboran@erciyes.edu.tr (ORCID: 0000-0003-4626-2404)

***** Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi ABD., Hakkari-TÜRKİYE. e-posta: zeynepolcudincer@gmail.com (ORCID: 0000-0002-3680-3986)

***** Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD., Kayseri-TÜRKİYE. e-posta: durdaneltor@gmail.com (ORCID: 0000-0003-2373-1247)

***** Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD., Kayseri-TÜRKİYE. e-posta: gurkanmorali@gmail.com (ORCID: 0000-0002-8539-7507)

Kaynakça Gösterimi: Girgin, U., Acar, Y., Akbaş, E., Yavuz, E., Altan, A. E., Boran, M., ..., & Morali, G. (2022). Konuşma çözümlemesi yöntemi: Veri toplama ve çözümleme süreçlerinde geçerlik, güvenilirlik ve etik. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 381-402. doi: 10.16986/HUJE.2020063458

Citation Information: Girgin, U., Acar, Y., Akbaş, E., Yavuz, E., Altan, A. E., Boran, M., ..., & Morali, G. (2022). Conversation analysis methodology: Validity, reliability, and ethical issues in data collection and analysis procedures. *Hacettepe University Journal of Education*, 37(1), 381-402. doi: 10.16986/HUJE.2020063458

1. GİRİŞ

Türkiye’de, *sosyal etkileşimi* [social interaction] tanımlamada kullanılan “Konuşma Çözümlemesi” (KÇ) yöntemi çeşitli alanlarda kullanılmakta ve bu yöneme olan ilgi gün geçtikçe artmaktadır (Badem, 2018; Bozbıyık, 2017; Can Daşkın, 2015, 2017; Can Daşkın ve Hatipoğlu, 2019a, 2019b; Çimenli, 2017; Demir, 2020; Kardeş İşler, 2019; Kardeş İşler, Şahin ve Balaman, 2019; Kardeş İşler ve Can Daşkın, 2020; Sert ve Balaman, 2015; Sert, Bozbıyık, Elçin ve Turan, 2015a; Sumruk, 2019; Şardağ, 2019; Ulutaş Deniz, 2018). Ancak Türkçe alan yazında KÇ yöntemini ayrıntılı olarak tartışan çalışmaların sayısı oldukça azdır (bk. Atar, 2017; Sert, Balaman, Can Daşkın, Büyükgüzel ve Ergül, 2015b). Sert ve diğerlerinin (2015b) çalışması, KÇ yönteminin ilkelerini, etkileşimsel mekanizmalarını tartışan ve yöntemin kullanıldığı çalışma alanlarını tanıtan ilk çalışmadır. Benzer şekilde Atar’ın (2017) çalışması KÇ yönteminin tarihini, ilkelerini ve etkileşimsel mekanizmalarını tanıtan ve yöntemin “Uygulamalı Dilbilim” alanına katkılarını tartışan önemli bir çalışmadır.

KÇ’de bulguların kanıta dayalı olması ve yapılan çözümlerlerin veriyle (ses ve/veya görüntü kayıtları) birlikte sunulması, sosyal etkileşimi incelemede yöntemi oldukça geçerli ve güvenilir kılmaktadır (Seedhouse, 2004; Sert vd., 2015b). Fakat araştırmacıların, KÇ’nin felsefesini anlaması, KÇ’de geçerli ve güvenilir bulgular elde etmek için veri toplama ve çözümleme süreçlerine hâkim olması ve bu süreçlerde etik hususlara dikkat etmesi diğer nitel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı; sosyal bilimlerde KÇ yöntemini kullanarak etkileşim çözümlemesi yapmak isteyen araştırmacılara KÇ’nin ilkelerini, KÇ’de geçerli ve güvenilir bulgular elde etmek için veri toplama ve etkileşim çözümleme süreçlerini, bu süreçlerde dikkat edilmesi gereken etik hususları tanıtmak ve tartışmaktır. Bu sebeple, bu çalışmanın, diğer KÇ çalışmalarından (bk. Atar, 2017; Sert vd., 2015b) farklı olarak, araştırmacıların geçerlik, güvenilirlik ve etik konularında takip edebileceği bir rehber niteliğinde olması ve bu bağlamda Türkçe alan yazındaki eksikliği gidermesi düşünülmektedir. Nitekim bir KÇ araştırmasında veri toplama sürecinin başından etkileşim çözümleme sürecinin sonlandırılmasına kadar dikkat edilmesi gereken ayrıntıların, geçerli ve güvenilir bulgulara ulaşabilmek için kayda değer bir öneme sahip olduğu bilinmektedir (Seedhouse, 2004). Ayrıca veri çözümleme sürecinin doğasının girift bir yapıya sahip olduğunu gösteren ve ilk defa bu çalışmada tanımlanan *Etkileşim Çözümleme Döngüsü* (bkz. Şekil 1) de bu alanda yapılacak araştırmalara ışık tutacaktır.

2. KONUŞMA ÇÖZÜMLEMESİ YÖNTEMİ

KÇ, konuşmacıların birbirlerini anlamak ve yorumlamak için uyguladıkları etkileşimsel kaynakları ortaya çıkarmayı amaçlayan bir yöntemdir (Hutchby ve Wooffitt, 1998). KÇ, bu etkileşimsel kaynakları, doğal etkileşim ortamlarında gözlemlenen “*sosyal eylemlerin ayrıntılarını*” [details of social actions] tanımlayarak açıklamaktadır (Schegloff ve Sacks, 1973, s. 289). “*Etkileşimde-konuşmayı-ve-diğer-davranışları*” [talk-and-other-conduct-in-interaction] (Schegloff, 2007, s. 14) dikkatle inceleyen KÇ’nin temelleri, Erving Goffman’ın çalışmalarından etkilenen Harold Garfinkel’in *budun yöntembilimine* [ethnomethodology] dayanmaktadır. Budun yöntembilimi (BY), bir yandan insanların sosyal etkileşimi oluşturmak ve yorumlamak için kullandıkları yöntemleri araştırırken diğer yandan da toplumda sosyal hedeflere ulaşmak için insanların birbirlerini nasıl yönlendirdiklerini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda KÇ ve BY, sosyal normları, insanların açık bir yönelim gösterdiği ve buna göre davrandığı, dolayısıyla bu normlara uymadıklarında *hesap verilebilir* [accountable] olarak gördükleri ortak varsayımlar olarak tanımlanmaktadır (Kasper, 2009)¹.

KÇ’nin teorik varsayımları, Harvey Sacks’ın 1960’ların sonunda vermiş olduğu dersler üzerine Harvey Sacks, Emmanuel Schegloff ve Gail Jefferson’ın 1970’lerde yaptıkları çözümlere dayanmaktadır. Bu varsayımlar, yıllar boyunca yapılan birçok deneysel çalışma ile desteklenerek (bk. Heritage, 1984a; Jefferson, 1973, 1978; Sacks, 1974, 1984, 1992a, 1992b; Sacks, Schegloff ve Jefferson, 1974; Schegloff, 1972, 1979) KÇ’nin temelini oluşturmuştur. Bu çalışmalar, ilk olarak “*konuşmanın eylemle eşdeğer olduğunu*” [talk amounts to action] (Schegloff, 1991, s. 46) ortaya koymuştur. Bu durum, bir şey söylediğimizde aynı zamanda bir eylemde bulunduğumuz anlamına gelmektedir. Yapılan çalışmalarda etkileşimde “*her noktada bir düzenin*” [order at all points] (Sacks, 1984, s. 22) olduğu da tespit edilmiştir. Bu bulgu, *etkileşimde-konuşmayı* [talk-in-interaction] anlama görüşünü benimseyen araştırmacılar ile Chomsky’nin (1957, 1965) konuşma dili düzeninin çözümlenmeye tabi olamayacağı görüşünü savunan araştırmacılar arasında tartışmalara yol açmıştır. Chomsky (1957, 1965), konuşma dilinin düzensiz olduğunu vurgulayarak *doğal etkileşim verisi* [naturally-occurring data] üzerinde çözümleme yapmayı reddetmektedir. Ancak doğal etkileşim verisi üzerinde yapılan çözümler, etkileşimde bulunan kişilerin *dizi düzeni* [sequence organization], *söz sırası alma* [turn taking] ve *onarım* [repair] gibi dizisel düzen öğelerini kullanarak

¹ KÇ ve BY hakkında detaylı bilgi için bk. Heritage (1984b), ten Have (2007) ve Hutchby ve Wooffitt (1998).

karşılıklı anlam oluşturdıklarını göstermiştir (Seedhouse ve Walsh, 2010)². *Öznelerarasılık* [intersubjectivity] olarak da adlandırılan bu duruma, şu şekilde örnek verilebilir: *Etkileşenler* (etkileşimde bulunan katılımcılar) [interactants], bir sorunun kendilerine yöneltilip yöneltilmediğini anlamaktadırlar. Sorulan soruya cevap vermeleri, önceki söz sırasını bir soru olarak yorumladıklarının kanıtıdır. Böylece etkileşimde karşılıklı anlam oluşturmaktadırlar. KÇ'nin amacı *bir sonraki söz sırasının kanıt getirmesi işlemini* [next-turn proof procedure] kullanarak *o andaki etkileşimde* [that interaction at that time], etkileşenlerin birbirlerini nasıl anladıklarını ve yorumladıklarını *içeriden bakış açısıyla* [emic perspective] incelemektir. Bu durumun tipik bir örneği "Uluslararası Öğrenciler için Akademik Türkçe"³ sınıf içi etkileşiminden rastgele seçilmiş olan kesit üzerinde gerçekleştirilen aşağıdaki çözümlemeye gösterilmektedir:

On iki yabancı uyruklu öğrencinin ve bir öğretmenin ikinci dil olarak Türkçe etkileşiminin incelendiği bu kesitte (Kesit 1), öğretmen yabancı bir dil bilmenin avantajlarını öğrencilerle tartışmakta ve öğrenciler tarafından verilen cevapları sentezleyerek özetlemektedir. Bu kesitte kullanılan sembollerin (ör. :, h, .h) isimleri, işlevleri ve açıklamaları için Bölüm 4.2'ye bakılabilir.

Kesit 1 - Yabancı bir dil bilmenin avantajları

1 ÖGRT: o zaman şöyle toparlarsak .h yabancı dil bilmenin
2 avantajlarının bir tanesi h bilmediğimiz bir terimi:
3 (.) ka- >terimle karşılaştığımızda< başka bir dilde
4 (0.7)
5 onu anlayabiliyoruz. doğru mu?
6 | (0.5)
7 | bazı öğrenciler kafa sallıyor
8 doğru anladım heralde?
8 ÖGRN KORO: |hm hm,
9 | bazı öğrenciler kafa sallıyor
9 ÖGRT: peki o zama:n [son soruma geçiyorum.
10 ATA: [hocam bir şey diyebilir miyim?

İlk üç satırda, öğretmen öğrenciler tarafından verilen cevapları sentezleyerek özetlemektedir. Öğretmen, bu özetin öğrenciler tarafından onaylanması için satır 5'te bir *onay kontrolü* [confirmation check] (doğru mu?) kullanmaktadır. Fakat öğretmenin sözlü bir onaylama beklediği, bazı öğrencilerin kafa sallayarak satır 6'da verdikleri onaylamayı öğretmenin kabul etmediği o anda etkileşimde bulunan öğrenciler ve bu etkileşimi çözümlleyen KÇ araştırmacıları tarafından aynı şekilde yorumlanmaktadır. Satır 7'de öğretmenin tekrar söz sırası olarak yeni bir onay kontrolü (doğru anladım heralde?) kullanmasının akabinde satır 8'de öğrencilerin toplu hâlde sözlü bir *onay belirteci* [confirmation token] (|hm hm,) kullanması ve bazı öğrencilerin kafa sallamasının hemen ardından satır 9'da öğretmenin geri bildirim vermesi, öğretmenin sözlü bir onaylama beklediğinin kanıtıdır.

Yukarıda verilen kesit, bir sonraki söz sırasının kanıt getirmesi işlemi kullanılarak içeriden bakış açısıyla çözümlenmiştir. Bu örnekten hareketle KÇ'nin ilkeleri şu şekilde sıralanmaktadır (Seedhouse, 2004, s. 13-16):

1. Etkileşimde sistematik bir düzen vardır; etkileşimde bulunan kişiler dizi düzeni, söz sırası alma ve onarım gibi dizisel düzen çeşitlerini kullanarak karşılıklı anlam oluşturmaktadır.
2. Etkileşimde katkılar bağlamı şekillendirirken bağlam da etkileşimi şekillendirmektedir; çözümlemeye etkileşenlerin birbirlerini nasıl anlayıp yorumladıkları içeriden bakış açısıyla, bir sonraki söz sırasının kanıt getirmesi işlemi kullanılarak anlaşılmaktadır.
3. Etkileşimde hiçbir detay düzensiz, tesadüfi veya konu dışı olarak tanımlanamaz ve her ayrıntı mikro çözümlemeye tabidir; etkileşimin daha iyi çözümlenmesini sağlayacak her ayrıntı dikkate alınmalı ve *çevriyazıya* [transcription] dönüştürülmelidir (ör. duraksamalar, örtüşmeler, tonlama, vurgu, hız ve etkileşimin sözlü ve sözsüz unsurları).
4. Çözümleme *veriye dayalıdır* [data-driven]; etkileşimin ayrıntılarında önceki teori veya varsayımları destekleyici türden bir kanıt olmadıkça yapılan yorumlar söz konusu teori veya varsayımlardan etkilenmemelidir.

KÇ yöntemi, benimsediği bu ilkelere bağlı olarak kanıta dayalı çözümlemeyi temel almaktadır (Seedhouse, 2004). Ancak ses ve/veya görüntü kayıtlarının veri olarak kullanıldığı KÇ yönteminde geçerli ve güvenilir bulgulara ulaşılabilmesi için veri toplama ve çözümleme süreçlerinin hassasiyetle yürütülmesi gerekmektedir. Bu sebeple, bahsi geçen süreçlerin geçerli ve güvenilir bulgulara ulaşmada oynadığı önemli rol, aşağıdaki başlıklar altında detaylandırılmıştır.

² KÇ'nin verileri çözümlemeye kullandığı bu üç temel etkileşimsel mekanizma hakkında detaylı bilgi için bk. Atar (2017) ve Sert ve diğerleri (2015b).

³ Bu veri, 2019-2020 yılları arasında Erciyes Üniversitesinde "Uluslararası Öğrenciler için Akademik Türkçe" derslerinde Erciyes Üniversitesi Mikro Analiz Araştırma Grubu (ERUMARG) tarafından toplanmıştır.

3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

KÇ yönteminde geçerli ve güvenilir bulgular elde etmenin ilk aşaması veri toplama sürecidir. Veri toplama süreci; örneklem seçimi, ses ve/veya görüntü kayıtlarının oluşturulması, ses ve/veya görüntü kayıtlarının kullanılması ve izin alma aşamalarından oluşmaktadır.

3.1. Örneklem Seçimi

Sosyal bilimlerde evrene ulaşmak zordur. Bu nedenle genellikle evreni iyi temsil eden bir örneklem üzerinde çalışılmalıdır (Liddicoat, 2007; Mondada, 2013; ten Have, 2007). Seçilen örneklemin ilgili evreni temsil etme gücünün yüksek olması istenmektedir. KÇ'de, araştırmacının ilgisi ve araştırmanın amacı doğrultusunda farklı örneklem seçilebilir. Ancak yöntemin doğası gereği mümkün olduğunca *doğal etkileşim* [naturally-occurring] ortamlarından örneklem seçmek gerekmektedir (ten Have, 2007).

Keşif amaçlı bir çalışmada herhangi bir doğal etkileşim ortamı örneklem olarak seçilebilir. Örneğin, lise çağı öğrencilerinin etkileşimlerini incelemek isteyen bir araştırmacı, öğrencilerin günlük hayatlarındaki doğal etkileşim kesitlerinden herhangi birini örneklem olarak seçebilir. Amacı belirli bir etkileşim ortamını incelemek olan araştırmacı ise bu amaca uygun özellikleri taşıyan etkileşim ortamını örneklem olarak seçebilir. Örneğin, lise çağı öğrencilerinin sınıf içi etkileşimlerini incelemek isteyen bir araştırmacı örneklemini onların sadece sınıf içi etkileşimlerinden seçebilir. Bir olgunun farklı ortamlarda nasıl olduğunu (ör. söz sırası alma) tanımlamak isteyen bir araştırmacı ise örneklem çeşitliliğine gidebilir. Örneğin, lise çağı öğrencilerinin farklı ortamlardaki (ör. sınıf, ev, akran grubu ortamı vb.) etkileşimlerini incelemek isteyen bir araştırmacı bu farklı ortamlardaki etkileşimlerden kesitler seçebilir. Sonuç olarak, KÇ'ye göre doğal etkileşimden seçilen herhangi bir örneklem, doğal etkileşimi yansıttığı için evreni iyi temsil etmektedir (ten Have, 2007).

3.2. Ses ve/veya Görüntü Kayıtlarının Oluşturulması

Ses ve/veya görüntü kayıtlarının veri olarak kullanıldığı KÇ'de; veriler, hazır kayıtlar ve araştırmacının kendi kayıtlarını oluşturması yoluyla elde edilmektedir (ten Have, 2007). Hazır kayıtlar, radyo ve TV yayınları (ör. siyaset tartışmaları) ve çağrı merkezi görüşmeleri gibi önceden kayıtları tutulmuş mevcut kayıtlardır. Hazır kayıtlar, etkileşimin doğal akışını yansıtması açısından tartışmalıdır. Bu nedenle veri seçiminde mümkün olduğunca etkileşimin doğal akışına müdahale edilmemiş kayıtlar tercih edilmelidir. Fakat ten Have'e (2007) göre özellikle etkileşimin doğal akışına müdahalenin olmadığı siyaset tartışmaları veya çağrı merkezi kayıtları araştırmacının amacına bağlı olarak kullanılabilir. KÇ yöntemiyle yapılan ilk çalışmalarda da telefon görüşme kayıtlarının (Markee, 2000; Psathas, 1994; Schegloff, 1968), günlük konuşmaların ses ve/veya görüntü kayıtlarının, terapi ve film kayıtlarının veri olarak kullanıldığı görülmektedir. Kurumsal ortamlardaki etkileşimlere duyulan ilginin artmasıyla birlikte mahkeme duruşmalarının ses kayıtları, acil servis çağrıları ve haber röportajları da KÇ'de veri olarak kullanılmaya başlanmıştır (Mondada, 2013).

Araştırmacının amacı belirli bir etkileşim bağlamını tanımlamak ise (ör. sınıf içi etkileşim, hasta-doktor etkileşimi) bu amaç doğrultusunda kendi ses ve/veya görüntü kayıtlarını oluşturmalıdır. Ses ve/veya görüntü kayıtlarının oluşturulması süreci, belirli bir saha çalışması ile başlamaktadır. Saha çalışması, etkileşimin gerçekleşeceği fiziksel alanın özelliklerini gözlemleme, bu fiziksel alan içerisinde kayıt altına alınacak görsel alana karar verme ve etkileşimi kayıt altına alacak ses ve/veya görüntü kayıt cihazlarının konumunu, özelliklerini ve sayısını belirleme gibi adımlardan oluşmaktadır (Mondada, 2013).

Saha çalışması yapılırken, kayıt altına alınan görsel alanın ve etkileşen grubun büyüklüğü dikkate alınmalıdır. Etkileşenlerin konuşmalarının örtüşmesi gürültülü ortamlarda veri kaybına sebep olacağı için, KÇ'de duraksamaların, örtüşmelerin ve diğer mikro ayrıntıların çevriyazıya net bir şekilde yansıtılabilmesinde kullanılan araçların teknik açıdan yeterli olması önem taşımaktadır. Kullanılan kayıt cihazlarından kaynaklı veri kaybının fazla olması, çalışmanın geçerliliğini; elde edilen verilerin belirsizliği ise çalışmanın güvenilirliğini olumsuz yönde etkileyecektir. Veri kaybını en aza indirmek için birden fazla kayıt cihazı kullanılmalıdır. Ayrıca kayıt cihazlarının seçimine ve yerleştirilme şekline de dikkat edilmelidir. Örneğin, işbirlikli öğretimle ders yapılan bir sınıfta gruplar içi ve gruplar arası etkileşimlerin detaylı bir şekilde kayıt altına alınması için her gruba bir görüntü kayıt cihazı gerekebilir. Ayrıca bu tür kayıtlarda bireyler arası etkileşimlerin detaylı bir şekilde kaydedilebilmesi için bireylere ses kayıt cihazı veya yaka mikrofonu verilebilir. Bu durum daha ayrıntılı bir çevriyazının oluşturulmasına, dolayısıyla daha geçerli ve güvenilir bulguların elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Birden fazla kayıt cihazının kullanılması, kayıt cihazlarından birinde teknik problem yaşanır (ör. kayıt cihazı kapanırsa) diğer kayıt cihazları etkileşimi kaydetmeye devam ettiği için veri kaybını engellemek adına alınan bir önlemdir. Fakat birden fazla kayıt cihazının kullanılmasının etkileşim çözümlemesi açısından dezavantajları da bulunmaktadır. Bunlardan biri çok fazla kaydın toplanmasından kaynaklı çevriyazının oluşturulmasının daha uzun sürmesi ihtimalidir. Ayrıca kayıt cihazlarının birbirleriyle senkronize edilmemiş olması da çevriyazının oluşturulmasında sorunlara yol açmaktadır. Bir diğer dezavantajı ise etkileşenlerin davranışlarının doğallığını etkileyebilmeleridir. Bu durumu Labov (1972) *gözlemci paradoksu* [observer's paradox] olarak tanımlamaktadır. KÇ'de geçerli ve güvenilir bulgular elde etmek için gözlemci paradoksunun etkisinin en aza indirgenmesi gerekmektedir. Bunun için etkileşenlere kayıt cihazlarına alışmaları için süre tanınması ve bu süredeki verinin çözümlemeye dâhil edilmemesi seçilebilecek yollardan biridir. Örneğin, iki saatlik bir sınıf içi etkileşimden alınan ses ve/veya görüntü kayıtlarının ilk ve son 5-10 dakikaları çözümleme sürecine dâhil edilmeyebilir. Bir diğer yol ise etkileşenlerin ses

ve/veya görüntü kayıt cihazlarına yönelimlerinin bulunduğu anlar varsa bunların tespit edilip çözümlenmeden çıkarılmasıdır (Mondada, 2013).

Ses ve/veya görüntü kayıt cihazlarının sayısının belirlenmesinin yanında cihazların konumlarının, görüntü açılarının ve hareket edip etmeyeceklerinin belirlenmesi de kayıtların oluşturulması için önemli bir hazırlıktır. Mondada (2013) sınıf ortamında yaptığı araştırmada ses kayıt cihazlarından birini öğretmenin, diğerini öğrencilerden birinin üzerine yerleştirmiştir. Bu iki ses kayıt cihazına ait çevriyazılar karşılaştırıldığında farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu sebeple, ses kayıt cihazlarının konumu çevriyazının, dolayısıyla bulguların geçerliğini ve güvenilirliğini etkilemektedir. Bu nedenle kayıt cihazlarının etkileşimi en iyi yansıtacak, veri kaybını önleyecek ve etkileşenlerin “çokkipli” [multimodal] (ör. etkileşimin hem sözlü hem sözsüz unsurları) (Mondada, 2013, s. 47) davranışlarını kayıt altına alacak şekilde konumlandırılması gerekmektedir. Bir diğer husus ise kayıt cihazlarının görüntü açılarına ve kamera hareketliliğine (sabit-hareketli) karar verilmesidir. Kayıt cihazlarının dik veya düşük açıyla değil, etkileşenlerin bakışlarıyla aynı seviyede doğal bir açıyla yerleştirilmesi gerekmektedir. KÇ’de kayıt cihazlarının, TV programlarında olduğu gibi etkileşenlere tek tek odaklanıp uzaklaştırılarak çekilmesi uygun değildir. Çünkü bu durum, etkileşenlerin kayıt cihazlarından etkilenmelerine, dolayısıyla doğal davranışların olumsuz yönde etkilenmesine sebep olabilmektedir. Bu nedenle tüm etkileşenlerin hareketleri tek bir karede görülecek şekilde geniş bir açıyla kayıt altına alınmalıdır. Bunun yanı sıra gerektiğinde bazı etkileşim durumlarını ayrıntılı çözümlenebilmek için yakın çekim (zoom) özelliği olan ikinci bir görüntü kayıt cihazı kullanılabilir. Örneğin, sınıf içi etkileşim ortamından görüntülü kayıt almak isteyen bir araştırmacı, görüntü kayıt cihazlarından birini, öğrencilerin yüzünü görecektir şekilde sınıfın ön sağ veya sol köşesine; bir diğerini ise öğretmenin yüzünü görecektir şekilde arka sağ veya sol köşesine sabit olacak şekilde çaprazlama yerleştirebilir.

Ses ve/veya görüntü kayıt cihazlarının teknik özellikleri de kayıt oluşturma sürecinin önemli bir parçasıdır. Çalışmanın odağına bağlı olarak ses kaydı için farklı özelliklerde mikrofonlar kullanılabilir. Eğer dilin *bürünsel* [prosodic] ve fonetik özelliklerine odaklanan bir çalışma söz konusu ise, bu amaç doğrultusunda ayrıntılı bir çevriyazıya olanak sağlayacak iyi bir mikrofonun kullanılması gerekmektedir. Görüntü kayıt cihazlarında ise cihazlarda kullanılan lenslerin türü, cihazların depolama ortamı, veri sıkıştırma türü, tek bir çekim için batarya kullanım süresi ve bazı mobilitelere (ör. tripod veya monopod) izin vermesi kaydın uzunluğu ve kalitesi için önem taşımaktadır.

KÇ’de kayıt oluşturma sürecinde, (1) ses ve/veya görüntü kayıt cihazlarının sayısı, (2) konumları, (3) görüntü açıları, (4) hareket kabiliyetleri ve (5) teknik özellikleri ayrıntılı bir çevriyazının elde edilmesinin, dolayısıyla geçerliği ve güvenilirliği yüksek bulgulara ulaşılmasının ön koşullarıdır.

3.3. Ses ve/veya Görüntü Kayıtlarının Kullanılması

Çalışmalarında KÇ yöntemini kullanan araştırmacılar veriyi *herhangi bir odak noktası olmadan* [unmotivated looking] ve kanıta dayalı olarak çözümlene eğilimi göstermektedirler. Veriyi herhangi bir odak noktası olmadan incelemek, araştırmacının, etkileşimde önceden tanımlanmış veya teorileştirilmiş bir olguyu aramak yerine, etkileşimi ve etkileşimin bileşenlerini anlamak için açık olduğunu ifade etmektedir (Psathas, 1990; Liddicoat, 2007). Araştırmacılar hem olgu tespit etme hem de olgu tespit ettikten sonra aynı veri setinden bu olguya ilişkin kanıt sağlama amacıyla ses ve/veya görüntü kayıtlarını tekrar tekrar dinlemektedirler/izlemektedirler. Kanıt getirme aşamasında, söz konusu olguya ilişkin geçerli ve güvenilir olgu örneklerinin tespit edilebilmesi için sadece ses ve/veya görüntü kayıtlarını dinlemenin/izlemenin yeterli olmadığı; aynı zamanda çevriyazı oluşturma ve bir sonraki söz sırasının kanıt getirmesi işleminin kullanılarak çözümlene yapmanın da önemli olduğu mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Bazı durumlarda ise benzer etkileşimlerden farklı kayıtlar alarak veri grubu oluşturmaktadır (Liddicoat, 2007). Bu işlemin devam etmesi için gerekli olan zengin veri tabanını ve verilerin tekrar tekrar izlenebilirliğini ses ve/veya görüntü kayıtları sağlamaktadır (Heritage, 1995; Liddicoat, 2007). Dolayısıyla ses ve/veya görüntü kayıtları, yapılabilecek çözümlenmenin kapsamını ve hassasiyetini büyük ölçüde etkilemektedir (Heritage ve Atkinson, 1984).

Sosyal bilimlerde kullanılan diğer veri toplama araçlarından olan alan notları, hatırlama güçlüklerine sebep olduklarından ve araştırmacıların bulguları sezgisel, dolayısıyla öznel olarak yorumlamalarına açık olduklarından tek başlarına kullanıldıklarında KÇ araştırmaları için sınırlı kalmaktadır (Sacks, 1992b). Benzer şekilde görüşme ve gözlem formları da hem araştırmacının bakış açısını yansıtacağı hem de araştırma verisini tüm detaylarıyla aktaramadıkları için KÇ’nin doğasıyla çelişmektedir (Button, 1987; ten Have, 2007; Suchman ve Jordan, 1990).

Ses ve/veya görüntü kayıtları üzerinden üretilen çevriyazıda, bazı ayrıntılar yer almadığında ya da hatalar tespit edildiğinde, KÇ için ses ve/veya görüntü kayıtları her zaman birincil veri kaynağıdır (Liddicoat, 2007). Bu nedenle gelişen teknolojiyle beraber araştırmacılar, araştırmalarının güvenilirliğini arttırmak için ses ve/veya görüntü kayıtlarını çevrim içi ortamlarda paylaşmaya başlamıştır. Türkiye’de de KÇ yöntemini kullanarak araştırmalar yürüten ve düzenli aralıklarla veri çözümlene oturumları düzenleyen Erciyes Üniversitesi Mikro Analiz Araştırma Grubu (ERUMARG) gibi araştırma gruplarının çevrim içi ortamlarda verilerini paylaştıkları görülmektedir (bk. <https://avesis.erciyes.edu.tr/arastirma-grubu/erumarg>).

3.4. İzin Alma Süreci

KÇ yöntemini kullanan bir araştırmacı TV yayınlarının kopyaları, çağrı merkezi veya mahkeme kayıtları gibi hazır veriler üzerinde çözümleme yapacaksa bu verilere ilişkin telif hakkı veya ilgili kuruluşlardan izin almalıdır. Kayıtların araştırmacı tarafından oluşturulduğu çalışmalarda ise ses ve/veya görüntü kayıt cihazları veri toplama aracı olarak kullanıldığından, kayıt oluşturma süreci öncesinde etkileşenlerden izin alınmalıdır. Ayrıca belirli bir kurum veya kuruluşa bağlı etkileşim ortamları kayıt altına alınacak ise hem etkileşenlerden hem de ilgili kurum ve kuruluştan gerekli izinler alınmalıdır. Son yıllarda bazı kurum ve kuruluşlarda canlılara ilişkin yapılan tüm çalışmalarda etik kurul incelemeleri hassasiyetle yürütülmektedir. Bu nedenle araştırmacılar, çalışmalarını sürdürdükleri kurumların etik kurullarından izin almalıdırlar. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı okullardaki öğrencilerin etkileşimleri üzerinde çalışma yapmak isteyen bir araştırmacının, öncelikle bağlı olduğu üniversiteye ait etik kuruldan izin alarak bu izinle beraber MEB'e başvurması gerekir. Araştırmacı MEB'den izin aldıktan sonra çalışmaya katılacak öğretmen ve öğrencilerden de gerekli izinleri almalıdır. Bununla birlikte, 18 yaşından küçük öğrencilerle çalışılacaksa onların ebeveyn veya velilerinden de izin alınması gerekmektedir.

Bu izinler; ses ve/veya görüntü kaydının alınması, kayıtların bir araştırmada kullanılması, gerekli durumlarda ise (ör. veri çözümleme oturumları, konferans, makale vb.) kayıtların halka açık şekilde sunulması veya yayınlanması için izin formu oluşturularak alınır. Etkileşen izin formları, genel olarak:

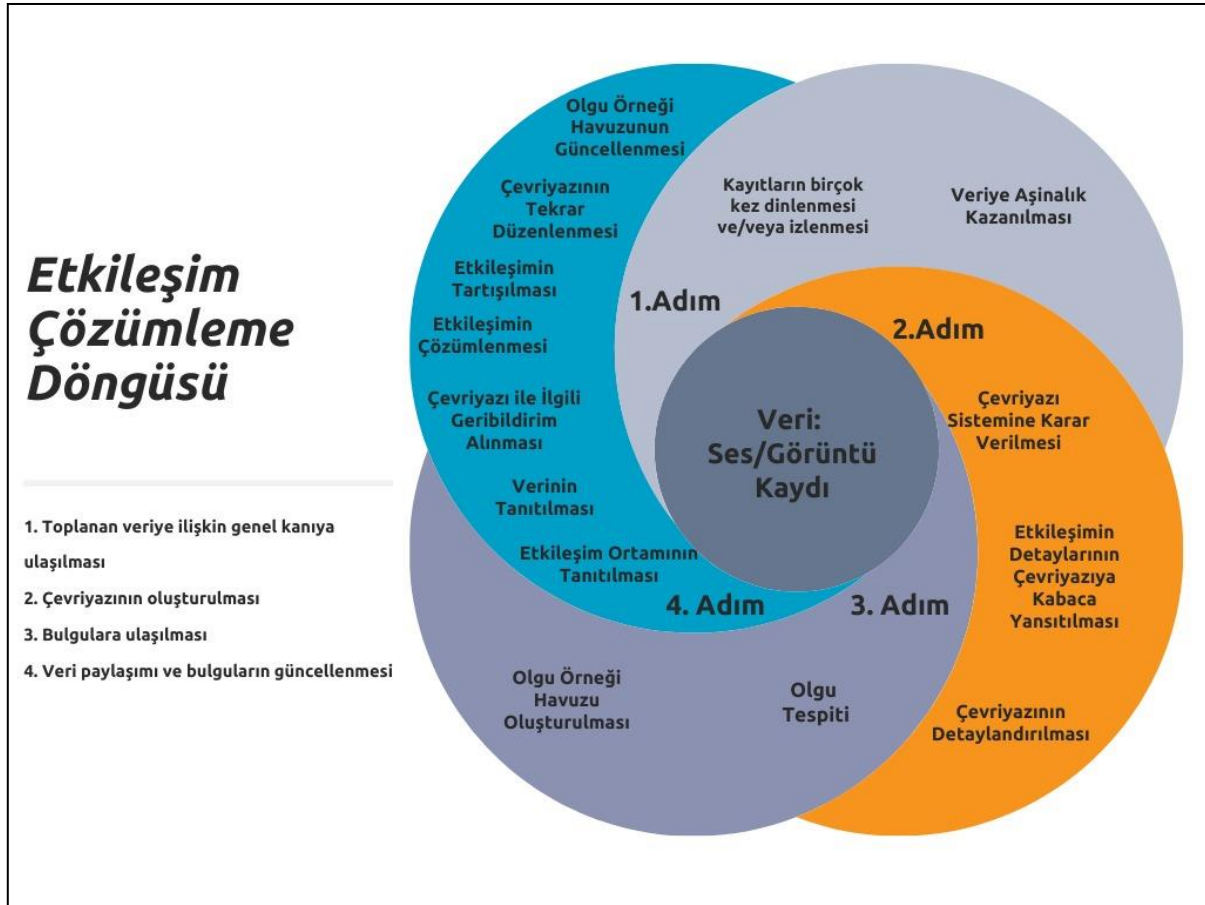
- Araştırmanın amacı ve süreci,
- Etkileşenlerin araştırmadaki rolü,
- Etkileşenler için araştırma sürecinde ortaya çıkabilecek riskler ve faydalar,
- Kayıtların hangi amaçla ve nerede kullanılacağı,
- Etkileşenlerin kimliğinin nasıl korunacağı,
- Etkileşenlerin katılımının tamamen isteğe bağlı olduğu ve herhangi bir zamanda bir yaptırım olmaksızın araştırmadan çekilebileceği gibi hususları içermelidir.

Ayrıca, formda etkileşenlerin araştırma sırasında oluşabilecek muhtemel sorularına cevap alabilmesi için araştırmacının iletişim bilgisi ve etkileşenin tüm bilgileri okuyup anladığına dair imza bölümü bulunmalıdır. Etkileşenlerin ana dilinin farklı olması durumunda, tüm bilgilerin anlaşıldığından emin olmak için izin formu etkileşenlerin ana dilinde de hazırlanmalıdır. Buna ek olarak, izin formunda, kayıtların kimlerle paylaşılacağı (ör. veri çözümleme oturumları, konferans sunumları, makale vb.), kayıtlara kimlerin ulaşabileceği ve kayıtların paylaşılma şekli etkileşenlerin onayına açıkça sunulmalıdır. Etkileşenlere, karar vermeleri için ihtiyaç duydukları süre tanınmalıdır. Ek 1'deki izin formu "Uluslararası Öğrenciler için Akademik Türkçe" sınıf içi etkileşim ortamlarından kayıt almak isteyen bir araştırmacının etkileşenlerden izin alırken kullanabileceği bir örnek niteliğindedir.

Bazı durumlarda görüntü kayıt cihazı kullanılması yerine sadece ses kayıt cihazının kullanılması gibi veri toplama araçlarının çeşitlerinin sınırlandırılması, cihaz sayısının azaltılması, verinin halka açık bir ortamda sunulmasının kısıtlanması veya sadece etkileşen grubun istediği açıdan görüntü alma gibi görüntü açılarındaki sınırlama yoluna gidilebilir. Örneğin, bazı kurum ve kuruluşlar prensip olarak görüntü kayıtlarının alınmasını uygun bulmamakta ve sadece ses kayıt cihazı kullanılmasına izin vermektedir (bk. Aslan, 2017). Bu hususta KÇ yöntemi kullanan araştırmaların odağının; kurumlar veya etkileşenlerin kendileriyle ilgili olmayıp etkileşimin doğasıyla ilgili olduğunu açıklamak, endişeleri hafifletmede etkili bir yöntemdir (Psathas, 1994). Çeşitli sebeplerle görüntü kaydına izin verilmeyen durumlarda, sadece ses kayıt cihazları üzerinden elde edilen verilerle etkileşim çözümlemesi yapılabilir. Bu durum; çevriyazı, çözümleme ve bulgular açısından geçerliği ve güvenilirliği olumsuz yönde etkileyen bir husus gibi görüle de o etkileşim ortamının doğasını tanımlamak adına oldukça önemlidir. Fakat geçerli ve güvenilir bulgular elde etmek ve bu bulgular üzerinden etkileşimin doğasına ilişkin daha geçerli ve güvenilir yorumlar yapabilmek adına kullanılan kayıt cihazlarının çeşitliliğinin ve sayısının yeterli olması gerekmektedir.

4. ETKİLEŞİM ÇÖZÜMLEME SÜRECİ

KÇ yöntemine dayalı etkileşim çözümleme sürecinin, girift ve birbirinin kalitesini karşılıklı olarak etkileyen üç ana adımdan oluştuğu görülmektedir (Atar, 2016; Girgin, 2018; Seedhouse, 2004; Sert, 2011). Bu adımlar, (1) *toplanan veriye ilişkin genel kaniya ulaşılması*, (2) *çevriyazının oluşturulması* ve (3) *olgu tespiti ile bulgulara ulaşarak çözümleme sürecinin sonlandırılmasıdır*. Bu adımlara ek olarak, veri çözümleme oturumlarında (4) *veri paylaşımında bulunulması* da geçerlik ve güvenilirliği artırmak için etkileşim çözümleme sürecine dâhil edilmesi gereken bir aşamadır.

Şekil 1. Etkileşim çözümleme döngüsü

Şekil 1, etkileşim çözümleme sürecinin geçerli ve güvenilir olması açısından oldukça önem taşıyan ve dikkatle izlenmesi gereken ana ve alt basamaklarını göstermektedir. KÇ yönteminde göre etkileşim çözümlemesi; yukarıda verilen adımların ayrı ayrı yürütüldüğü bir süreç değil, aksine çözümleme yapan araştırmacının bu adımları gerekli durumlarda birlikte yürüterek (ör. veri çözümleme oturumu esnasında diğer araştırmacı katılımcılar tarafından sağlanan geribildirimler üzerine çevriyazının yeniden gözden geçirilmesi) en geçerli ve güvenilir çözümlemeye ulaşmaya çalıştığı bir döngüdür. Aşağıda etkileşim çözümleme döngüsü detaylı olarak tartışılmaktadır.

4.1. Toplanan Veriye İlişkin Genel Kaniya Ulaşılması

KÇ'de araştırmacı ses ve/veya görüntü kayıtlarını detaylı inceleyerek o bağlamda geçen etkileşim içerisinde sistematik bir olgu arar. Bu olguyu tespit etmenin ilk aşaması toplanan veriye ilişkin genel kaniya ulaşılmasıdır. Bu adımda asıl amaç herhangi bir odak noktası olmadan kayıtların *birçok kez dinlenmesi ve/veya izlenmesi* ve araştırmacının *veriye aşinalık* (ör. etkileşim ortamı, etkileşenler vb.) kazanmasıdır.

4.2. Çevriyazının Oluşturulması

Araştırmacı ilk dinleme ve/veya izleme esnasında veriye aşinalık kazanır; bir başka deyişle etkileşimin konusuna ve etkileşime katılanlara ilişkin genel bir kaniya varır. Fakat etkileşim çözümleme sürecinin mekanizmalarını -ör. söz sırası alma, dizisel düzen, onarım (bk. Atar, 2017; Sert vd., 2015b)- ve etkileşimin mikro ayrıntılarını (ör. örtüşmeler, duraksamalar) ortaya çıkaracak bir çözümleme ancak *çevriyazı* ile mümkündür. Bu nedenle etkileşim çözümlemesi çevriyazının oluşturulması ile başlayan bir süreçtir.

KÇ'de asıl veri, çevriyazıların temelini oluşturan ses kayıtları ve/veya görüntü kayıtlardır. Fakat sadece kayıtların izlenmesi ve/veya dinlenmesi yoluyla yapılan çözümleme, birçok mikro ayrıntıyı (ör. örtüşmeler, duraksamalar, etkileşimin sözlü ve sözsüz yönü) barındıramayacağı için geçerlik ve güvenilirliği olumsuz yönde etkileyecektir. Bu nedenle kayıt altına alınan doğal etkileşimin çevriyazıya dönüştürülmesi, araştırmacının daha geçerli ve güvenilir yorumlara ulaşmasına yardımcı olacaktır. Çünkü kayıtların ortografik aktarımı olan çevriyazı, araştırmacıya hem konuşmanın karmaşık doğasını belirli semboller aracılığıyla daha kolay yoldan ve sistematik bir şekilde anlama hem de yazılı bir metin üzerinden olguyu tespit etme ve gösterebilme imkânı sunmaktadır (ten Have, 2007).

Çevriyazı oluşturma sürecinin ilk aşaması *çevriyazı sistemine karar verilmesidir*. Bir kaydın çevriyazısı, araştırmacının ya da araştırmacının amacı doğrultusunda farklı şekillerde yapılandırılabilir. Bu farklılıklardan doğabilecek geçerlik ve güvenilirlik

sorunlarını en aza indirmek için standart çevriyazı sistemleri geliştirilmiştir. Bu çevriyazı sistemleri arasında sıklıkla kullanılanlar şunlardır (Hepburn ve Bolden, 2017, s. 172-183):

- *Uluslararası Fonetik Alfabeti* (International Phonetic Alphabet – IPA),
- *Konuşma Çözümlemesi Çevriyazı Sistemi* (Gesprächsanalytisches Transkriptionssystem – GAT),
- *Söylem Çevriyazısı* (Discourse Transcription – DT)
- *Jefferson Çevriyazısı* (Jeffersonian Transcription – JT)

Jefferson Çevriyazısı, konuşma çözümlemesi çalışmalarında sıklıkla kullanılan ve kolayca adapte edilebilen bir sistemdir. Bir kısmı Sert ve diğerleri (2015b, s. 40-41) tarafından Türkçeleştirilmiş olan Jefferson sembollerinden güncel olarak kullanılanların adları, işlevleri, açıklamaları ve Ek 2’de yer alan Kesit 2⁴ üzerinden örnek satırları Tablo 1’de verilmiştir (Jefferson, 2004, s. 24-31):

Tablo 1.

Jefferson Çevriyazı Sembolleri

Sembol	Adı	İşlevi	Açıklaması	Örneğin yer aldığı satır (Ek-2)
( )	Boş parantez	Çevriyazıya aktarılamayan ifade ve/veya kişinin belirtilmesi	Etkileşimde anlamlandırılmayan ifade(ler) için kullanılır. Parantezler arasındaki boşluğun uzunluğu veya kısalığı yazıya dökülemeyen ifadelerin uzunluğu ve kısalığı ile doğru orantılıdır. Ayrıca etkileşim esnasında söz sırasını alan ama çevriyazı yapan kişi tarafından belirlenemeyen konuşmacıların yerine konuşmacı sütununda kullanılır.	9
(( ))	İkili Parantez	Çevriyazı yorumunun ifade edilmesi	Çevriyazı ve etkileşim ile ilgili yorumları göstermek için kullanılır.	138
[	Örtüşme başlangıcı	Etkileşenler arasındaki örtüşen ifadelerin başlangıcının gösterilmesi	Birden fazla etkileşenin konuşmasından kaynaklı üst üste binen ifadelerin başlangıcının belirtilmesinde kullanılır.	10-11
]	Örtüşme bitişi	Etkileşenler arasındaki örtüşen ifadelerin bitişinin gösterilmesi	Birden fazla etkileşenin konuşmasından kaynaklı üst üste binen ifadelerin bitişinin belirtilmesinde kullanılır. Bazı durumlarda örtüşme başlangıcı belli olsa da bitişi net olarak tespit edilememektedir.	10-11
=	Eşittir işareti	Aralıksız devam eden söz sırası değişiminin gösterilmesi (mandallama)	Etkileşim esnasında ardışık iki etkileşenin söz sıraları arasında duraksama olmadığını göstermek için kullanılmaktadır. Bu durumda, söz sırası biten etkileşenin ifadesinin en sonuna ve söz sırasını alan etkileşenin ifadesinin en başına eşittir işareti eklenmektedir.	4
(0.0)	Parantez içerisindeki sayılar	Duraksama süresinin gösterilmesi	Etkileşim sırasında saniyenin onda birinden daha büyük olan duraksamaların gösterilmesinde kullanılmaktadır. Parantez içinde yazılan bu sayılardan soldaki geçen saniyeyi gösterirken sağdaki duraksamada geçen saniyenin onda birini ifade etmektedir.	104
(.)	Anlık duraksama	Saniyenin onda biri kadar duraksamanın belirtilmesi	Etkileşim sırasında saniyenin onda birinden daha küçük olan duraksamaların gösterilmesinde kullanılmaktadır.	1
ifade	Alt çizgi	Vurgulamanın gösterilmesi	Etkileşenin ifadesinde yer alan ve vurgulu bir şekilde söylenen sözün/sesin altının çizilerek gösterilmesinde kullanılmaktadır.	33
:	Ardışık iki nokta üst üste	Arkasına geldikleri sesin uzun ifade edildiğinin gösterilmesi	Arkasına geldiği sesin daha uzun söylediğinin gösterilmesinde kullanılmaktadır ve arkasına geldiği sesin uzunluğu ile doğru orantılı olarak artırılabilir.	99

⁴ Kesit 2’nin görüntü kaydı Mendeley sistemi üzerinden araştırmacıların erişimine açılmıştır: <http://dx.doi.org/10.17632/f62prjgrz8.1>

↑	Yukarı ok işareti	Ses perdesinin yüksek olduğunun ifade edilmesi	Etkileşenin ifadesinde herhangi bir sözcenin ya da sözcedeki herhangi bir sesin yüksek ses perdesinden tonlandığını göstermek için kullanılmaktadır.	165
↓	Aşağı ok işareti	Ses perdesinin düşük olduğunun ifade edilmesi	Etkileşenin ifadesinde herhangi bir sözcenin ya da sözcedeki herhangi bir sesin düşük ses perdesinden tonlandığını göstermek için kullanılmaktadır.	140
İFADE	Büyük harf	Yüksek ses tonuyla ifade edilen ses veya sözcenin gösterilmesi	Etkileşenin büyük harflerle gösterilen ifadesi ve ortamdaki diğer konuşmalar kıyaslandığında bu ifadenin daha yüksek bir ses tonu ile söylendiğini göstermek için kullanılmaktadır.	145
ifade	Derece işareti	Düşük ses tonuyla ifade edilen ses veya sözcenin gösterilmesi	Etkileşenin derece simgeleriyle gösterilen ifadesi ve ortamdaki diğer konuşmalar kıyaslandığında bu ifadenin daha düşük bir ses tonu ile söylendiğini göstermek için kullanılmaktadır.	61
-	Kesme işareti	Onarımın gösterilmesi	Etkileşenin kendi ifadesini onardığını göstermek için kullanılmaktadır.	59
>ifade<	İçe dönük açılı ayraçlar	İçe dönük açılı ayraçlar ile ifadenin hızlı bir şekilde söylendiğinin gösterilmesi	Etkileşenin içe dönük ayraçlarla gösterilen ifadesi ve ortamdaki diğer konuşmalar kıyaslandığında bu ifadenin daha hızlı söylendiğini göstermek için kullanılmaktadır.	201
<ifade>	Dışa dönük açılı ayraçlar	Dışa dönük açılı ayraçlar ile ifadenin yavaş bir şekilde söylendiğinin gösterilmesi	Etkileşenin dışa dönük ayraçlarla gösterilen ifadesi ve ortamdaki diğer konuşmalar kıyaslandığında bu ifadenin daha yavaş söylendiğini göstermek için kullanılmaktadır.	126
·hhh	Noktayı takip eden küçük h harfleri	Etkileşenin nefes aldığı gösterilmesi	Söz sırası kendinde olan etkileşenin duyulabilir nefes alma sesini belirtmek için kullanılmaktadır. Ayrıca bu semboldeki h harfi nefes almanın uzunluğu ile doğru orantılı olarak artırılabilir.	146
hhh	Küçük h harfleri	Etkileşenin nefes verdiği gösterilmesi	Söz sırası kendinde olan etkileşenin duyulabilir nefes verme sesini belirtmek için kullanılmaktadır. Ayrıca bu semboldeki h harfi nefes vermenin uzunluğu ile doğru orantılı olarak artırılabilir.	159
(ifade)	Parantez içinde ifade	Anlaşılması zor olan ifadelerin belirtilmesi veya doğru telaffuzun verilmesi	Etkileşimde net olarak anlamlandırılmayan ifade(ler) için en yakın ifadenin parantez içinde verilmesi ile söylem bütünlüğü sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca ifadenin ait olduğu dilde doğru telaffuzunun belirtilmesinde kullanılmaktadır.	1
	Dikey Çizgi	Etkileşimin sözsüz yönünün belirtilmesi	Etkileşimde yer alan sözsüz unsurları (jest, mimik, göz teması vb.) göstermek için kullanılır.	

Çevriyazı sürecindeki ikinci aşama ise *etkileşimin detaylarının çevriyazıya kabaca yansıtılmasıdır*. Kayıtların çevriyazıya kabaca dönüştürülmesi ile kastedilen, KÇ'nin çözümleme mekanizmalarına (ör. söz sırası alma, onarım, dizisel düzen) odaklanarak basit düzeydeki çevriyazının oluşturulmasıdır. Bu aşama, araştırmacının etkileşimin mikro ayrıntılarını kısmi olarak görmesini sağlarken olgu tespiti için de ön adım niteliindedir. Fakat basit düzeyde yapılan bir çevriyazı üzerinden olgu tespitinde bulunulması, çözümlemenin geçerliği ve güvenilirliği açısından sorun teşkil eder. Daha geçerli ve güvenilir bir çözümleme için yukarıdaki tabloda (Tablo 1) belirtilen çevriyazı sembollerinin kullanılması ve doğal konuşma içerisinde meydana gelen sözel olmayan eylem türlerinin (bakış, vücut duruşu, hareketler vb.) ve zamanlarının (söz sırasından önce veya sonra vb.) çevriyazıya dönüştürülmesi gerekmektedir. Etkileşime ait bu özelliklerin çevriyazıya yansıtılması ise Mondada'nın (2016, 2019) geliştirmiş olduğu sembollerin kullanılarak *çevriyazının detaylandırılması* ile mümkündür. Bu sembollerin Türkçe açıklamaları, işlevleri ve Ek 2'de yer alan Kesit 2 üzerinden örnek satırları Tablo 2'de verilmiştir (Mondada, 2019, s. 2).

Tablo 2.
Mondada çokkiplilik çevriyazı sembolleri

Sembol	Örneğin yer aldığı satır (Ek-2)	Açıklaması
** ++ ΔΔ	1, 10, 93, 139, 140, 147	<i>Bedenleşmiş eylemlere</i> [embodied actions] ilişkin açıklamalar ilgili konuşma bölümleri ile senkronize olacak şekilde, araştırmacı tarafından seçilecek aynı iki sembol arasında sınırlandırılır. Her etkileşen için ayrı sembol kullanılmakla birlikte her bir etkileşenin farklı bedenleşmiş eylemleri için de farklı bir sembol tayin edilir.
---> ---->	24-27-189, 87- 88, 193-198, 217-218	Araştırmacı tarafından her bir etkileşenin farklı bedenleşmiş eylemlerine ilişkin seçilen sembolün birbirini tamamlayan ok işaretleriyle birlikte kullanılması, bu eylemin başlangıcını ve ilerleyen satırlarda da devam ettiğini/bittiğini gösterir.
>>	1	Bedenleşmiş eylemin, kesitin başlangıcından önce başladığını gösterir.
--->>		Bedenleşmiş eylemin, kesitin bitiminden sonra da devam ettiğini gösterir.
.....	11,70	Bedenleşmiş eylemin hazırlık aşamasını gösterir.
----	139,140	Bedenleşmiş eylemin belirgin şekilde görüldüğünü ve sürdürüldüğünü gösterir.
,,,,	189	Bedenleşmiş eylemin sonlandırma aşamasına geçildiğini gösterir.
Mur (Murat için mur)	87	Satır başında küçük harflerle yazılan takma isim kısaltmaları, bedenleşmiş eylemi gerçekleştiren etkileşenleri ifade eder. Konuşan ve eylemi gerçekleştiren aynı kişi ise kullanmaya gerek yoktur. Ancak aynı anda çok kişi eylemde bulunuyorsa karışıklığı önlemek adına kullanılmalıdır.
şek. (fig)	139, 140, 218	Bedenleşmiş eylem anının ekran görüntüsünü gösterir.
#	139, 140, 218	Alınan ekran görüntüsünün konuşma içinde yer aldığı söz sırasındaki konumunu/zamanını gösterir.
--->s. sayı (--->l.no)	27, 70	Bedenleşmiş eylemin başlangıcı ve bitişi arasında çok sayıda satır varsa, başladığı satırdaki *-> işaretin sonuna, bu eylemin bittiği satır numarası yazılır.

Çokkipliliğin önemli olduğu çalışmalarda *bedenleşmiş eylemlerin* [embodied actions] daha detaylı çevriyazıya aktarılmasını sağlayacak olan bu sembollerin, Tablo 1’de verilen ve Kesit 1’de 6. ve 8. satıra (bk. Bölüm 2) uygulanmış olan “dikey çizgi” yerine kullanılması çevriyazının geçerliği ve güvenilirliğini büyük ölçüde arttırmaktadır. Fakat KÇ araştırmacıları araştırma amaçları doğrultusunda çevriyazıya aktarmak istedikleri çokkipliliğe ilişkin farklı semboller geliştirmektedirler. Örneğin, konuşmacıların görüntülerinin olmadığı dijital ortamlarda, konuşmacıların sözel olmayan eylemlerinin çevriyazıya aktarılmasında Balaman’ın (2019) *Ekran-Temelli Aktivite Sembolleri* de kullanılabilir. Dijital ortamlardaki etkileşimleri odak alan çalışmalarda, sözel olmayan eylemleri (konuşma esnasında ekran temelli eylemlerin başlangıç ve bitiş noktaları, yapılan tıklamaları ve imlecin hareketleri vb.) gösteren bu semboller kullanılabilir.

4.3. Bulgulara Ulaşılması

Daha önce belirtildiği üzere (bk. Bölüm 2), KÇ yöntemini kullanarak etkileşim çözümlemesi yapan bir araştırmacının asıl amacı, çevriyazı ile eş zamanlı olarak ses ve/veya görüntü kayıtlarını tekrar tekrar dinlemek/izlemek, bir sonraki söz sırasının kanıt getirmesi işlemi kullanarak içeriden bakış açısıyla etkileşim içerisinde bir *olgu tespitinde* bulunmak ve bu olgunun sistematik olup olmadığını araştırmaktır (Schegloff, 2007). Örneğin, sınıf içi etkileşimi inceleyen bir araştırmacının sınıf içi etkileşimde söz sırası alma üzerine bulgusu, öğretmenin bir öğrenciye söz verirken o öğrenciye doğru yönelmesi, öğrenci ile göz teması kurması ve öğrencinin adını söylemesini gözlemlemesi şeklinde olabilir (bk. Kääntä, 2012). Bir diğer örnek ise, psikoterapi seanslarındaki etkileşime odaklanan bir araştırmacının terapistlerin hasta hakkında daha detaylı bilgi almak için ‘Mm hm’ belirtecini sıklıkla kullanmasına odaklanarak söz konusu etkileşimde bir olgunun varlığını göstermesidir (bk. Czyzewski, 1995; Fitzgerald ve Leudar, 2010; Muntigl ve Zabala, 2008). Bu örneklerde de görüldüğü üzere, detaylandırılmış çevriyazıdan yola çıkarak ses ve/veya görüntü kayıtlarını tekrar tekrar dinlemek/izlemek ve bir sonraki söz sırasının kanıt getirmesi işlemi kullanarak içeriden bakış açısıyla olgu tespitinde bulunmak, araştırmacının daha geçerli ve güvenilir bulgulara ulaşmasına olanak sağlayacaktır. Ancak KÇ yönteminde tespit edilen olgunun, dolayısıyla bulgunun sistematik olup olmadığının kontrolü sağlanmalıdır. Bu amaç doğrultusunda çevriyazı incelenerek konuyla ilgili elde edilen söz konusu

sistematığı kanıtlayan tüm örneklerin bir araya getirilerek *olgu örneği havuzunun oluşturulması* ve ses ve/veya görüntü kayıtları ile eş zamanlı olarak çevriyazıların tekrar tekrar çözümlenmeye tabi tutulması oldukça önem taşımaktadır.

Nitel araştırma yöntemlerinde amaç, genelleme yapmaktan ziyade birtakım tecrübeler ya da örnekler ortaya koyarak alanda çalışan bireylere farklı bakış açıları kazandırmaktır. Ancak KÇ çalışmaları, hem sıradan günlük hayattaki hem de kurumsal etkileşimlerdeki çeşitli olgularla ilgili bulgularda birçok açıdan ortaklıkların olduğunu göstererek söz konusu olgulara ilişkin etkileşimsel mekanizmaların genellenebilir olduğunu ortaya koymuştur (Seedhouse, 2004). Örneğin, birçok KÇ araştırması, sınıf içi etkileşimde öğrencilerin söz sırası almasının öğretmen tarafından tayin edildiğini ve bu durumun sıradan günlük hayattaki etkileşimlerdeki söz sırası alma şeklinden farklı olduğunu ortaya koymuştur (bk. Atar, 2016; Girgin, 2018; Girgin ve Brandt, 2020; Sert, 2011; Waring, 2008). Bu bulgular doğrultusunda söz konusu etkileşimsel mekanizmanın (söz sırası alma) sınıf içi etkileşimlere genellenebilir olduğu söylenebilir. KÇ yönteminde verinin çevriyazı ile birlikte içeriden bakış açısıyla çözümlenmesi, yöntemi oldukça geçerli kılmaktadır (Markee, 2013; Seedhouse, 2005). İçeriden bakış açısı, KÇ araştırmacılarına etkileşenlerin birbirlerini nasıl anlayıp yorumladıklarını etkileşenlerin kendi bakış açısından göstermektedir. Bir diğer şekilde ifade etmek gerekir ise, KÇ’de veri çözümlenmesi araştırmacıların değil, etkileşenlerin bakış açısından yapılmaktadır (bk. Kesit 1). Böylece KÇ araştırmacıları bir veriyi çözümlerken etkileşenlerin birbirlerini nasıl anlayıp yorumladıklarını gösteren ayrıntılar dışında bir yorumda bulunamamaktadırlar (Seedhouse, 2005). Fakat araştırmacılar, veri üzerinden yapmış oldukları olgu tespitinin doğru olup olmadığını kontrolünü sağlamak, dolayısıyla çözümlenmenin geçerlik ve güvenilirliğini artırmak için veri çözümlenme oturumlarına katılarak oturumdaki diğer araştırmacı katılımcılara verilerini sunarak verileri hakkında geri bildirim ve görüş alabilirler.

4.4. Veri Paylaşımı ve Bulguların Güncellenmesi

KÇ yöntemi kullanılarak yapılan çözümlenmelerin güvenilirliğini artırmak ve geçerli bulgular ortaya koymak adına veri paylaşımı büyük bir öneme sahiptir (Seedhouse, 2004; Sert, 2015). Veri paylaşımı bilimsel toplantılar aracılığı ile yapılabilir; burada amaç, gerek detaylandırılmış çevriyazıların gerekse tespit edilen olguların diğer araştırmacı katılımcılara sunulması ve tartışmaya açılarak geri bildirim alınmasıdır. Bilimsel toplantılarda (ör. kongre, konferans, sempozyum ve çalıştay) veri hakkında araştırmacı katılımcılardan görüş alınabileceği gibi aşağıda bahsi geçen araştırma merkezleri ve gruplarının düzenli aralıklarla gerçekleştirdikleri veri çözümlenme oturumlarında da uzman görüşü alınabilmektedir.

Türkiye’den örnekler arasında Hacettepe Üniversitesi Mikro-Analiz, Sosyal Etkileşim ve Öğrenme, Uygulama ve Araştırma Merkezi (HUMAN) ve Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri ve Teknolojileri Uygulama ve Araştırma Merkezi (EBTAM) bünyesindeki Erciyes Üniversitesi Mikro Analiz Araştırma Grubu (ERUMARG) yer almaktadır. Dünyadan örnekler ise çeşitlilik göstermektedir. Bunlar arasında İngiltere’den Newcastle University Multimodal Analysis Research Group (NUMARG) ve Loughborough University Discourse and Rhetoric Group (DARG), Amerika’dan Rutgers University Conversation Analysis Lab (RUCAL) ve Teachers’ College, Columbia University (LANSI), Danimarka’dan University of Southern Denmark, Odense (SopraCon) ve Aarhus, Aalborg, Kolding, Odense (MOVIN), İsveç’ten Mälardalen Interaction and Didactics Research Group (MIND) ve Hong Kong’tan Hong Kong, Macao, Ethnomethodology and Conversation Analysis Group yer almaktadır.

Belirli bir sistematığın takip edildiği veri çözümlenme oturumlarında izlenen adımlar ise genel olarak şunlardan oluşmaktadır:

Etkileşim ortamının tanıtılması: Öncelikle veriyi sunan araştırmacı tarafından etkileşimin geçtiği ortam ve şartlar veri oturumuna katılan diğer araştırmacılara kısaca özetlenir.

Verinin tanıtılması: Etkileşim bağlamının anlaşılabilmesi ve detaylı çözümlenme yapılabilmesi için 90-120 saniye arasında ses ve/veya görüntü kayıtları katılımcılara birkaç kez dinletilir ve/veya izletilir.

Çevriyazı ile ilgili geribildirim alınması: Oturuma katılan diğer araştırmacılar dinledikleri ve/veya izledikleri verinin çevriyazıları üzerinden etkileşimin çevriyazıya ne kadar ayrıntılı ve doğru şekilde aktarıldığının kontrolünü ses ve/veya görüntü kayıtlarını tekrar tekrar dinleyerek ve/veya izleyerek sağlar. Bu tekrarlar esnasında almış oldukları notlar üzerinden veriyi sunan araştırmacıya geribildirimde bulunurlar. Etkileşimin çevriyazıya doğru şekilde aktarılıp aktarılmadığı hususunda diğer katılımcıların da görüşünün alınması etkileşim çözümlenmesinde geçerlik ve güvenilirliği önemli ölçüde artıran bir durumdur.

Etkileşimin çözümlenmesi: Oturuma katılan diğer araştırmacılara çevriyazı üzerinden çözümlenme yapabilmeleri için belirli bir süre (yaklaşık 15-20 dakika) tanınır. Bu adımda araştırmacıların ihtiyaçları doğrultusunda ses ve/veya görsel kayıtlardaki ilgili kesitlere tekrar dönülür.

Etkileşimin tartışılması: Veriyi sunan araştırmacı oturma düzenine göre belirli bir sıra takip ederek diğer araştırmacıların KÇ yöntemi çerçevesinde görüşlerini ve tespitlerini alır. Ayrıca diğer katılımcıların veriyi herhangi bir odak noktası olmadan çözümlenmelerine adına, veri sunumunu yapan araştırmacının, (varsa) tespit etmiş olduğu bir olgu üzerine oturumdaki diğer katılımcılar görüşlerini bildirinceye kadar hiçbir yorumda bulunmaması, kendi görüşlerini diğer katılımcılarla paylaşmaması önemlidir. Bu durum çözümlenmenin geçerlik ve güvenilirliğini artıran bir başka unsurdur.

Ayrıca etkileşim çözümlemesi, etkileşim çözümleme döngüsünün (bk. Şekil 1) üçüncü adımında sonlandırılabilirken çözümlemenin geçerlik ve güvenilirliğini artırmak adına veri çözümleme oturumlarında veri paylaşımında bulunulması, araştırmacılara şu açılardan fayda sağlayabilmektedir:

- Araştırmacı, öncesinde detaylandırmış olduğu çevriyazıya ilişkin geri bildirim alabilir ve bu geri bildirimler doğrultusunda *çevriyazıyı tekrar düzenleyebilir*.
- Araştırmacı, öncesinde tespit etmiş olduğu bir olguyu test edebilir.
- Araştırmacı, araştırmacı katılımcıların tartışmaları ve önerileri doğrultusunda *yeni bir olgu tespitine yönelebilir ve olgu örneği havuzunu güncelleyebilir* (bk. Şekil 1).

Araştırmacının kendi çevriyazısı ve olgu tespiti neticesinde sonlandırılmayan (bk. Şekil 1, 3. Adım) ve veri paylaşımı adımının (bk. Şekil 1, 4. Adım) da dâhil edildiği etkileşim çözümleme döngüsü bu şekilde sonlandırılmaktadır.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

KÇ çalışmalarında, kayıt altına alınmış doğal etkileşim, belirli çevriyazı sistemleri kullanılarak ayrıntılarıyla görülebilir bir biçim kazanır. Böylece somut dil verisine dönüşen bu etkileşimler incelenerek bir veya birkaç olgu belirlenir ve tanımlanır. Araştırmacılara etkileşim süreci hakkında detaylı bilgi edinme olanağı sunan KÇ, diğer sosyal bilim alanlarında olduğu gibi eğitim araştırmalarında da sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye’de KÇ yöntemi ile yapılan çalışmaların sayısı hızla artmaktadır (ör. Badem, 2018; Bozbıyık, 2017; Can Daşkın, 2015, 2017; Can Daşkın ve Hatipoğlu, 2019a, 2019b; Çimenli, 2017; Demir, 2020; Kardaş İşler, 2019; Kardaş İşler vd., 2019; Kardaş İşler ve Can Daşkın, 2020; Sert ve Balaman, 2015; Sert vd., 2015a; Sumruk, 2019; Şardağ, 2019; Ulutaş Deniz, 2018). Ancak şüphesiz ki bu yöntemin ülkemizde daha yaygın ve etkin bir biçimde kullanılabilmesi için Türkçe alan yazının zenginleştirilmesi gerekmektedir. KÇ yönteminin ilkeleri ve uygulama esaslarını konu alan ilk Türkçe makale Sert ve diğerleri (2015b) tarafından yayınlanmıştır. Bu makalenin yayınlanmasından bugüne kadar geçen beş yıllık süre içerisinde yöntem üzerine odaklanan yayınlar yapılmış olsa da (ör. Atar, 2017) bunların sayıca yok denecek kadar az oldukları söylenebilir. Bu bağlamda, KÇ’de geçerlik, güvenilirlik ve etik konularına odaklanan bu makalenin hedefi ülkemizde yeni oluşmaya başlayan Türkçe alan yazına katkıda bulunarak KÇ ile ilgilenen araştırmacıları bu konuda bilgilendirmektir.

KÇ yönteminde öncelikli olarak doğal etkileşim ortamlarının ses ve/veya görüntü kayıtları tercih edilir, ancak gerekli görüldüğünde radyo ve televizyon programlarından elde edilmiş hazır kayıtlar da kullanılabilir. Doğal etkileşim ortamlarından elde edilen kayıtların temel veri kaynağı olarak kullanılması; geçerliğe, güvenilirliğe ve özellikle de etiğe daha çok özen gösterilmesini gerektirir. Bu üç temel unsurun güvence altına alınması için yapılması gerekenler araştırma boyunca tüm aşamalara yayılmıştır. KÇ çalışmaları, etik sorumlulukların yerine getirilmesi ile başlar. Bunun için ilk adım ilgili kurum ve kuruluşlardan çalışmanın etik olduğuna dair onay alınmasıdır. Çalışma kayıtları bir kurumda yapılacaksa etik onay belgeleri ile birlikte bu kurumun kayıtlara izin vermesi için başvuruda bulunulmalıdır. İzin sürecinin ardından en önemli konu etkileşenlerin araştırma süreci ve bulguların paylaşılması ile ilgili tüm detaylardan haberdar olması, araştırmaya gönüllü katılması ve istediği aşamada araştırmadan çekilme hakkına sahip olmasıdır. Bu makalede araştırmacıların etkileşenlerin araştırmaya gönüllü katıldıklarını beyan edebilecekleri detaylı bir katılımcı izin formu sunulmuştur (bk. Ek 1).

Verilerin kaydı esnasında kayıt cihazlarının türü, kalitesi, sayısı, çekim açısı ve sabit veya hareketli olması gibi konulara önceden dikkatlice karar verilmelidir. Çünkü kaliteli kayıtlar elde edilmezse detaylı inceleme yapmak zorlaşır ve bu durum geçerlik ve güvenilirlik sorunlarını da beraberinde getirir. Araştırmacının çevriyazıya başlamadan önce veriye aşinalık kazanması için veriyi birkaç kez dinlemesi/izlemesi önerilir. Çevriyazıya başlamadan önce hangi çevriyazı sisteminin kullanılacağına karar vermek gerekmektedir. Bunun sebebi ise bu süreçte kullanılacak doğru çevriyazı sisteminin belirlenmesinin verilerin ne kadar ayrıntılı ve gerçekçi bir şekilde yazıya döküleceğini etkilemesidir. Bir başka deyişle, çevriyazı sisteminin etkileşimi yansıtmaya gücü ve kullanılabilirliği çalışmanın geçerliği ve güvenilirliği ile doğrudan bağlantılıdır. Bu makalede KÇ ile ilgilenen araştırmacılar için örnek bir çevriyazı sistemi sunulmuş, bu çevriyazıya ilişkin görüntü kaydı Mendeley sistemi üzerinden çevrim içi ortamda paylaşılmıştır.

Çevriyazının ve çözümlemelerin gerçeği yansıtmaya için araştırmacının verilerin bir bölümünü başka araştırmacılar ile paylaşması ve böylece diğer araştırmacıların görüşlerinden faydalanarak çözümleme sürecinin geçerlik ve güvenilirliğini artırması özellikle tavsiye edilmektedir. Bu paylaşımların gerçekleştirilebilmesi için sistematik olarak araya gelen KÇ gruplarının önemi büyüktür. Türkiye’de düzenli bir biçimde toplanan iki KÇ çalışma grubu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Hacettepe Üniversitesi bünyesinde kurulan HUMAN grubu, ikincisi ise Erciyes Üniversitesindeki araştırmacılar tarafından oluşturulan ERUMARG grubudur. KÇ çalışması yapacak olan araştırmacılar bizzat veri çözümleme oturumlarına katılarak veya uzaktan erişim olanağı sunan teknolojik imkânları kullanarak bu grupların oturumlarına katılabilirler. Böylece araştırmacılar, hem KÇ becerilerini geliştirebilir hem de verilerini paylaşmak sureti ile çalışmalarının geçerlik ve güvenilirliğini arttırmaya yönelik görüş ve destek alabilirler.

KÇ yönteminin en dikkat çekici özelliklerinden birisi döngüsel bir sisteme sahip olmasıdır. Bu çalışmada KÇ araştırma aşamalarının işleyişindeki döngüsel yapı hem verilen örneklerle hem de oluşturulan şemalarla okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, yaygın olarak kullanılan çevriyazı sembolleri sadece açıklanmakla kalmayıp gerçek veri kesiti üzerinde

gösterilen örneklerle somutlaştırılmıştır. Böylece KÇ yöntemini kullanmak isteyen ancak bu konuda yeterince deneyimi bulunmayan araştırmacılara da yardımcı olmak amaçlanmıştır.

KÇ çalışmalarında incelenen verilerin niteliği ve veri inceleme teknikleri düşünüldüğünde geçerlik, güvenilirlik ve etik konularının titizlikle ele alınması gerektiği görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada özellikle bu boyutlar mercek altına yatırılmıştır. Türkçe alan yazında KÇ çalışmalarının daha iyi anlaşılması için yöntemin farklı boyutlarına odaklanılan çalışmaların artması gelecekte yapılacak araştırmalar için önem taşımaktadır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Erciyes Üniversitesi Mikro Analiz Araştırma Grubu olarak eğitimde kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden biri olan ve ülkemizde görece yeni kullanılmaya başlanan Konuşma Çözümlemesi (KÇ) üzerine veri çözümleme oturumları ve bilimsel çalışmalar yapmaktayız. Grubumuzun çalışma ürünü olarak ve Türkçe alan yazına da katkıda bulunacağı düşüncesiyle yazdığımız bu makalede her bir yazar etkin ve eşit düzeyde katkıda bulunmuştur.

Destek Beyanı

Bu çalışma, SKB-2020-9911 koduyla yürütülen Erciyes Üniversitesi BAP (Bilimsel Araştırma Projesi) kapsamında desteklenmiştir.

Teşekkür

Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinasyon Birimine bu çalışmaya verdikleri destek için teşekkür ederiz.

Çıkar Beyanı

Yazarların beyanını gerektiren bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

6. KAYNAKÇA

Aslan, T. (2017). *A micro-analytic study of gossip in elderly talk*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Newcastle Üniversitesi, Newcastle Upon Tyne, İngiltere.

Atar, C. (2016). The sequential organization and management of teachers' other-initiation of clarification in second language classroom contexts. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Newcastle Üniversitesi, Newcastle Upon Tyne, İngiltere.

Atar, C. (2017). Konuşma çözümlemesi ve uygulamalı dilbilim. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-25.

Badem, F. (2018). *Interactional resources for restoring understanding of teachers' instructions in an EFL classroom*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Balaman, U. (2019). Sequential organization of hinting in online task-oriented L2 interaction. *Text & Talk*, 39(4), 511-534.

Bozbiyık, M. (2017). *The implementation of VEO in an english language education context: a focus on teacher questioning practices*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Button, G. (1987). Answers as interactional products: Two sequential practices used in interviews. *Social Psychology Quarterly*, 50(2), 160-171. doi: 10.2307/2786749

Can Daşkın, N. (2015). Shaping learner contributions in an EFL classroom: Implications for L2 classroom interactional competence. *Classroom Discourse*, 6, 33-56.

Can Daşkın, N. (2017). A conversation analytic investigation into L2 classroom interaction and informal formative assessment. *ELT Research Journal*, 6, 4-24.

Can Daşkın, N., & Hatipoğlu, Ç. (2019a). Reference to a past learning event as a practice of informal formative assessment in L2 classroom interaction. *Language Testing*.

Can Daşkın, N., & Hatipoğlu, Ç. (2019b). Reference to a past learning event in teacher turns in an L2 instructional setting. *Journal of pragmatics*, 142, 16-30.

Chomsky, N. (1957). *Syntactic structures*. Berlin: Walter de Gruyter.

Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge: MIT Press.

Czyzewski, M. (1995). 'Mm hm' tokens as interactional devices in psychotherapeutic in-take interview. In P. ten Have & G. Psathas (Eds.). *Situated order: Studies in the social organisation of talk and embodied activities* (pp. 73-89). Lanham: University Press of America.

Çimenli, B. (2017). *Rolling the ball back: Topic maintenance in computer mediated English as a lingua franca interactions*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Demir, D. (2020). „Was Heisst X?": *Eine konversationsanalytische untersuchung zu kontingenten lehrerfragen im universitären Deutschsprachigen l2-unterricht*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Erciyes University Micro Analysis Reseach Group, (ERUMARG) (2020), "Kesit 2 -Kelime zenginliği- (37.07- 45.00)", Mendeley Data, V1, doi: 10.17632/f62prjgrz8.1

Fitzgerald, P., & Leudar, I. (2010). On active listening in person-centred, solution-focuse psychotherapy. *Journal of Pragmatics*, 42(12), 3188-3198. doi: 10.1016/j.pragma.2010.07.007

Girgin, U. (2018). Reconsidering the uses of a minimal 'non-lexical' response token through 'embodiment': A second language teacher's deployment of 'Mm hm' as a third-turn receipt. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Newcastle Üniversitesi, Newcastle Upon Tyne, İngiltere.

Girgin, U., & Brandt, A. (2020). Creating space for learning through 'Mm hm' in a L2 classroom: Implications for L2 classroom interactional competence. *Classroom Discourse*, 11(1), 61-79. doi: 10.1080/19463014.2019.1603115

Hepburn, A., & Bolden, B. G. (2017). *Transcribing for Social Research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications Ltd.

Heritage, J. (1984a). A change of state token and aspects of its sequential placement. In J. M. Atkinson & J. Heritage (Eds.), *Structures of social action: Studies in conversation analysis* (pp. 299-345). Cambridge: Cambridge University Press.

Heritage, J. (1984b). *Garfinkel and ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.

Heritage, J. (1995). Conversation analysis: Methodological aspects. In U. Quasthof (Ed.), *Aspects of oral communication* (pp. 391-418). Berlin/New York: Walter de Gruyter.

Heritage, J., & Atkinson, J. M. (1984). Introduction. In J. M. Atkinson & J. Heritage (Eds.), *Structures of social action: Studies in conversation analysis* (pp. 1-15). Cambridge: Cambridge University Press.

Hutchby, I., & Wooffitt, R. (1998). *Conversation analysis: Principles, practices and applications*. Cambridge: Polity.

Jefferson, G. (1973). A case of precision timing in ordinary conversation: Overlapped tag-positioned address terms in closing sequences. *Semiotica*, 9(1), 47-96.

Jefferson, G. (1978). Sequential aspects of storytelling in conversation. In J. Schenkein (Ed.), *Studies in the organization of conversational interaction* (pp. 219-48). New York: Academic Press.

Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. In G. H. Lerner (Ed.), *Conversation analysis: Studies from the first generation* (pp. 13-34). Amsterdam: John Benjamins.

Kääntä, L. (2012). Teachers' embodied allocations in instructional interaction. *Classroom Discourse*, 3(2), 166-186. doi: 10.1080/19463014.2012.716624

Kardaş İşler, N. (2019). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde öğrenci başlatımları ve öğrenme fırsatları: Bir konuşma çözümlemesi çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Kardaş İşler, N., Şahin, A.E., ve Balaman, U. (2019). Öğrenci katılımına zemin hazırlayan etkileşimsel bir kaynak: Eksik tasarlanmış sözceler. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45, 376-396. doi: 10.9779/PUJE.2018.238

Kardaş İşler, N., & Can Daşkın, N. (2020). Reference to a shared past event in primary school setting. *Linguistics and Education*, 57(100815), 1-13.

Kasper, G. (2009). Categories, context and comparison in CA. In H. Nguyen & G. Kasper (Eds.), *Talk-in-interaction: Multilingual perspectives* (pp. 1-28). Honolulu: National Foreign Language Resource Center.

- Labov, W. (1972). *Language in the inner city*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Liddicoat, A. J. (2007). *An introduction to conversation analysis*. Great Britain: Athenaem.
- Markee, N. (2000). *Conversation analysis*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Markee, N. (2013). Emic and etic in qualitative research. In C. Chapelle (Ed.), *Encyclopedia of Applied Linguistics*, Oxford: Wiley-Blackwell.
- Mondada, L. (2013). The conversation analytic approach to data collection. In J. Sidnell & T. Stivers (Eds.), *The handbook of conversation analysis* (pp. 32–56). Chichester: Blackwell publishing.
- Mondada, L. (2016). Challenges of multimodality: Language and the body in social interaction. *Journal of sociolinguistics*, 20(3), 336-366.
- Mondada, L. (2019). Conventions for multimodal transcription. [Çevrim-içi: https://344cc026-c96f-49aa-b4bc-071b454d3061.filesusr.com/ugd/ba0dbb_986ddd4993a04a57acf20ea06e2b9a34.pdf], Erişim tarihi: 22.09.2020.
- Muntigl, P., & Zabala, H. L. (2008). Expandable responses: How clients get prompted to say more during psychotherapy. *Research on Language and Social Interaction*, 41(2), 187-226. doi: 10.1080/08351810802028738
- Psathas, G. (1994). *Conversation analysis: The study of talk-in-interaction*. Sage Publications.
- Sacks, H. (1974). An analysis of the course of a joke's telling in conversation. In R. Baumann & I. Sherzer (Eds.), *Explorations in the ethnography of speaking* (pp. 337-353). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696–735. doi: 10.2307/412243
- Sacks, H. (1984). Notes on methodology. In J. M. Atkinson & J. Heritage (Eds.), *Structures of social action: Studies in conversation analysis* (pp.21-27). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sacks, H. (1992a). *Lectures in conversation. Vol. 1*. Oxford: Blackwell.
- Sacks, H. (1992b). *Lectures in conversation. Vol. 2*. Oxford: Blackwell.
- Schegloff, E. (1968). Sequencing in conversational openings. *American Anthropologist*, 70(6), 1075-1095. Schegloff, E. (1972). Sequencing in conversational openings. In J. Gumperz & D. Hymes (Eds.), *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication* (pp. 346-380). New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Schegloff, E. (1979). Identification and recognition in telephone conversation openings. In G. Psathas (Ed.), *Everyday language: Studies in ethnomethodology* (pp. 23-78). New York: Irvington.
- Schegloff, E. (1991). Reflections on talk and social structure. In D. Boden & D. Zimmerman (Eds.), *Talk and social structure* (pp. 44-70). Cambridge: Polity Press.
- Schegloff, E. (2007). *Sequence organization in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schegloff, E., & Sacks, H. (1973). Opening up closings. *Semiotica*, 8, 289-327.
- Seedhouse, P. (2004). *The interactional architecture of the language classroom: A conversation analysis perspective*. Malden, MA: Blackwell.
- Seedhouse, P. (2005). Conversation analysis as research methodology. In K. Richards & P. Seedhouse (Eds.), *Applying conversation analysis*, (pp. 251-266). Basingstoke : Palgrave Macmillan.
- Seedhouse, P., & Walsh, S. (2010). Learning a second language through classroom interaction. In P. Seedhouse, S. Walsh & C. Jenks (Eds), *Conceptualising learning in applied linguistics*, (pp. 127-46). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Sert, O. (2011). *A micro-analytic investigation of claims of insufficient knowledge in EAL Classrooms*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Newcastle Üniversitesi, Newcastle Upon Tyne, İngiltere.
- Sert, O. (2015). *Social interaction and L2 classroom discourse*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Sert, O., & Balaman, U. (2015). Çevrimiçi görev-temelli etkileşimde ortaklaşa bilgi yapılandırmasının konuşma çözümlemesiyle incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi, MEUDED*, 12(2), 45-72.

Sert, O., Bozbıyık, M., Elçin M., & Turan, S. (2015a). Standart hasta-tıp öğrencisi etkileşiminde ön bilgi iddiaları ve etkileşimsel sorunlar. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 12(2), 73-94.

Sert, O., Balaman, U., Can Daşkın, N., Büyükgüzel, S., & Ergül, H. (2015b). Konuşma çözümlemesi yöntemi. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 12(2), 1-43.

Suchman, L., & Jordan, B. (1990). Interactional troubles in face-to-face survey interviews. *Journal of the American Statistical Association*, 85, 232-241. doi: 10.2307/2289550

Sumruk, H. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde etkileşim ve konuşma çözümlemesi yöntemiyle kelime öğretimi: A2 düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Şardağ, M. (2019). *Argümantasyon tabanlı bilim eğitiminde biçimlendirici değerlendirme: Bir konuşma çözümlemesi araştırması*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

ten Have, P. (2007). *Doing conversational analysis: A practical guide*. London: Sage.

Ulutaş Deniz, E. (2018). *Eczane içi etkileşimlerin konuşma çözümlemesi yoluyla incelenmesi: Uzmanlık bilgisi gösterimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Waring, H. Z. (2008). Using explicit positive assessment in the language classroom: IRF, feedback, and learning opportunities. *The Modern Language Journal*, 92(4), 577-594. doi: 10.1111/j.1540-4781.2008.00788.x

7. EXTENDED ABSTRACT

Conversation Analysis (CA) is a method used to reveal strategies with which interactors interpret and understand one another in social interaction. CA simply defines these strategies by exploring 'the details of social action' in natural encounters. In CA, natural interaction is firstly recorded and then transcribed in detail by using certain transcription systems and conventions. As such, one or more phenomena are identified by examining the interaction that turns into concrete language data. CA, which provides researchers with an opportunity to obtain detailed information about interactional patterns, has been frequently used in educational research as in other studies conducted in social sciences. However, the body of relevant literature in Turkish needs to be enriched in order to assist the researchers interested in using this method more effectively. Therefore, the major aim of this article is to introduce the principles of CA to the researchers keen on conducting interaction analysis in social sciences as well as to discuss data collection and interaction analysis procedures and ethical issues to be taken into consideration to obtain valid and reliable findings. With this aim in mind, this article attempts to contribute to the developing body of Turkish literature on interaction analysis.

In CA, natural interaction of any kind can be audio or video recorded and used as data source. In addition, a copy of the recordings obtained from radio and television programs can also be used. However, as the former is more preferred in CA studies, in this article, we draw particular attention to the validity, reliability and ethical issues in the act of data collection and interaction analysis procedures. CA studies begin with the fulfillment of ethical responsibilities. The first step is to get an approval from relevant institutions and organizations. One of the most important issues is to inform interactors about all the details on the dissemination of findings in research contexts only. In addition, researchers make sure that interactors are aware of the fact that they have the right to withdraw from the study at any time. In this article, a sample consent form in Turkish is provided for researchers into CA (see Appendix 1).

With respect to the recordings, issues such as the type, quality, number, and shooting angle of the recording devices, and even whether they will be fixed or moving are of great importance and need to be carefully decided in advance. If such issues are not taken into account, transcription process could easily become challenging and a detailed analysis may not be performed. This could eventually bring about the validity and reliability problems. As for the analysis, we suggest that researchers listen/watch recordings iteratively in order to be familiar with the setting and interactors before getting into the transcription process. It is also necessary to decide which transcription system to be used before transcribing, as selecting the correct transcription system greatly influences how detailed the interaction will be transcribed. How well the transcription reflects the interaction is directly related to the validity and reliability of a study. To exemplify, we provide a sample transcription based on the Jeffersonian transcription system of a video shared online via Mendeley (<http://dx.doi.org/10.17632/f62prjgrz8.1>). The use of the CA conventions is also explained and illustrated with the examples from Extract 2 (see Appendix 2) to make the symbols more comprehensible for researchers.

In this paper, we also strongly suggest that researchers share some of their recordings with other researchers in data analysis sessions held by some institutions (e.g., HUMAN, ERUMARG) or at conferences. Consulting to other researchers in such

research networks increases the validity and reliability of transcriptions and analyses. There are currently two networks that meet regularly to analyze interactions of any kind using CA in Turkey. HUMAN is the first one established at Hacettepe University and ERUMARG has recently been formed by researchers at Erciyes University. Researchers interested in conducting CA research in Turkey can participate in data analysis sessions of these networks. By doing so, they can improve their CA skills and gain insights to increase the validity and reliability of their research by presenting their data.

EK 1 İZİN FORMU “YABANCI/İKİNCİ DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE SINIF İÇİ ETKİLEŞİMLERİN İNCELENMESİ”

Değerli Katılımcılar,

“Yabancı/İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sınıf İçi Etkileşimlerin İncelenmesi“ başlığını taşıyan bu çalışmanın amacı, 2018-2019 eğitim öğretim yılı bahar ve yaz dönemlerinde (30.01.2019- 01.09.2019 tarihleri arasında) yabancı dil/ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde öğretmenlerin ve öğrencilerin sınıf içi etkileşimlerini incelemek ve sürecin sonunda yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimi sürecine yönelik geri bildirim vermek, öğretim programı/planı, materyal (ders kitabı, alıştırma kitabı, hikâye kitabı, çalışma yaprakları vb.) geliştirme sürecine ve alanda yapılan diğer akademik çalışmalara katkıda bulunmaktır. Bu araştırma kapsamında, Türkçe derslerindeki sınıf içi etkileşim görüntü ve ses olarak kaydedilecektir.

Bu kayıtlar iki adet görüntü kayıt cihazı (kamera) ve üç adet ses kayıt cihazı kullanılarak yapılacaktır. Bu kayıtlar sırasında sizden beklenen, her zamanki gibi sınıfta ders işlenirken gösterdiğiniz davranışlarınıza devam etmenizdir.

Araştırma süreci boyunca risk oluşturabilecek bir durum söz konusu değildir. Ders işlenişi sırasında sergilediğiniz davranışlarınız ve performansınız değerlendirilmeyecek ve notlandırılmayacaktır. Araştırmacı, dersin işleyişine herhangi bir müdahalede bulunmayacaktır.

Elde edilen kayıtlar, araştırmacı ya da bu konuya katkıda bulunacak başka bir araştırmacı tarafından sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda (ör. veri çözümleme oturumları, konferans sunumları, makale vb.) kullanılacaktır.

Bu çalışmada elde edilen kayıtlardan herhangi bir bölüm, yazılı ya da çevrim içi akademik belgede kullanıldığında kişisel bilgiler kesinlikle saklı tutulacak ve yazıya çevrilecek olan konuşmalarda geçen tüm isimler takma isimlerle değiştirilecektir. Kayıtların başka araştırmacılar ile paylaşılması durumunda, sizlere iki seçenek sunulmuştur, lütfen uygun olanı işaretleyiniz:

Kayıtlarda yüzünüz ya buğulandırılarak anonim hâle getirilecek ya da izin vermeniz durumunda açık bir şekilde kullanılacaktır.

Gönüllü olmayan veya araştırma esnasında ayrılan katılımcılarla ilgili veriler kullanılmayacak ve imha edilecektir. Gönüllülük esasına dayanarak oluşturulacak olan veriler sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır.

Bütün bu süreci onaylıyor ve görüntü ve ses kaydının alınmasına ve verilerin araştırmacı ya da araştırmacılar tarafından kullanılmasına rıza gösteriyorsanız lütfen gereken bilgileri doldurup aşağıda belirtilen alanı imzalayınız.

Araştırmacının Adı ve Soyadı:
Adres: **Telefon:**

Katılımcının Adı ve Soyadı:
İmza: **Tarih:**

EK 2

Kesit 2 -Kelime zenginliği- (37.07- 45.00)

MUR Öğretmen

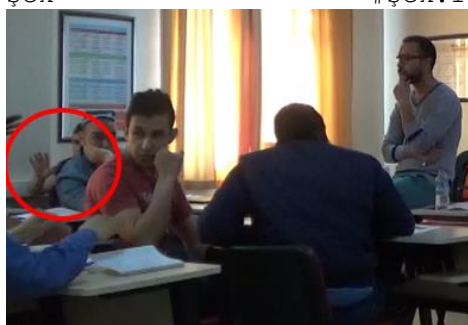
ÖR? Kim olduğu bilinmeyen öğrenci

Sembol	Kişi	Bedenleşmiş eylem
@	EBU	Parmak kaldırma
+	RİC	Öne eğilme
*	BAD	Geriye dönme
%	MUR	Öğretmen masasındaki kitaba yönelme
&	MUR	Kitaba bakma
♣	MUR	Sıraya oturma
¥	YEM	Başını sıraya koyma
■	BAD	Eliyle dur işareti yapma
●	MUR	Sol kolu ile üç kez daire çizme
±	MUR	Başını sallama
§	MUR	Eliyle işaret yapma (doğrulama)

- 1 EBU ben de e:: bunu@ savunuyorum şey (.) ne kadar (yani)
ebu >>parmak kaldırır@
- 2 anadilin (.) biliyorsan o kadar yardımcı olacak
3 mesela dilbilgisi dilbilgisinde=
4 ÖR? =hm hm,=
5 EBU =türkçede mesela hh biz hani (.) ordan oraya falan
6 filan (.) öğreniyoruz ya ama aynı zamanda belki
7 anadilimizde çünkü dünyada her dil bağlıdır
8 gerçekten belirli [bir kural var yani]
9 ÖR? [(yani her dilde)]
- 10 EBU nesne var fiil var +(.) +özne var +*[bunlar yani]
ric +....+öne eğilir+
bad *geriye döner-->
- 11 ÖR? [( )]
- 12 EBU ne kadar* biliyorsan %fransızcadan ( ) falan filan her
bad ----->*
mur %öğretmen masasındaki kitaba yönelir-->
- 13 şey% &ingilizcede de var=
mur -->% &kitaba bakar-->s.18
- 14 RİC =var bizim=
15 EBU =evet ama fransızcada çok iyi bilmiyorsan o zaman
16 [( )
17 İLA [ama bak o- o dediğin şey coğ- [coğrafi & olarak
18 EBU [hayır ana&dil olarak ana dil- ana dili
mur -->&
- 19 hayır ana dili dedim=
20 TAR =ama (karşılabilir) adam
21 ÖR? mesela=
22 TAR =mesela türkçede eve giriyorum ama fransızcada önce
23 eve olmaz
24 EBU hayır sen anlamıyorsun ♣
mur ♣.....-->s.27
- 25 TAR dedik ya (karşılabilir) [yardımcı olabilir
26 ÖR? [( )
27 İBO [(lojik) bakımından♣=
mur -->♣ön sıraya oturur-->s.189
- 28 İLA =bak bak bir şey söyleyeceğim [bak bak
29 EBU [yanlış anlama sana
30 katılıyorum=
31 İLA =diğer mesela bu=
32 İBO =(lojik) bakımından ona katılıyorum (.) dilbilgisi
33 çünkü er genel olarak er ne ne ne (diyeceğiz)
34 bilimsel diller (.) çünkü bilimsel diller a b c var
35 hepsinin alfabesi var (.) o çok önemli (.) ve şey
36 lojik olarak=
37 MUR =lojik ne ya?=
38 İBO =lojik derken=

39 EBU =mantık=
40 ÖR? =man [tık
41 MUR [mantık=
42 İBO =mantık mantıkla giriyor neredeyse mantık aynı
43 şekilde devam ediyorlar çünkü burada bir şey kelime
44 alıp buraya taşıyorlar ya ingilizce bir şey varsa
45 ne biliyim almanyadan gelip gel alıp şey kendi
46 diline (yapınıyorlar)=
47 MUR =hm [hm,
48 İBO [o çok önemli mes- onun dediği
49 gibi mesela şey var ya nereden nereye (.) nerede=
50 MUR =hm hm,
51 İBO aslında fransızca da var (.) ama onu bilmeden
52 fransızca da sen onu anlam- anlamak senin için çok zor=
53 TAR =(adamım) herkes bir dil biliyor genel olarak herkes
54 [( )
55 İBO [bilmek önemli değil daha iyi bilmek adam ne dedi
56 biliyor musun daha iyi bilmek [( )
57 TAR [( )=
58 İBO =biz türkçe de biliyoruz ama türkler kadar yani
59 bilim adamları kadar bil- bilmiyoruz bunun için de:
60 bilme:- bilmeye çalışıyor öğrenmeye çalışıyoruz
61 ÖR? °aynen°
62 İBO o bakımdan konuşuyorum
63 TAR normal bir şey mesela sen buraya geldiğin [( )
64 İBO [bilimsel
65 normal değil demedim=
66 EBU =hayır ben neyden bahsediyorum bahsediyorsun ben
67 anlamıyorum (TAR) yani senin dediğini
68 TAR ben dedim (karşılabilir) sadece onu dedim mesela sen
69 fransızca biliyorsun fransızca da kural olarak
70 ¥türkçede çok fark var¥=
yem ¥.....¥başını sıraya koyar-->s.84
71 EBU =yardımcıdır yardımcı olabilir=
72 TAR =yardımcı olabilir tabiki çünkü ben dedim ki herkes
73 en az dil bir biliyor anladın mı?
74 SAY konuşabiliyor de demek=
75 TAR =konuşabiliyor
76 İBO kurallar kurallardan kurallardan bahsetmiyoruz biz
77 lojik mantık olarak=
78 EBU =evet=
79 İBO =konuşuyoruz=
80 EBU =mantık ola [rak
81 İBO [adam ne dedi mantık olarak yani o
82 karşılaşma yaptığında yani neredeyse aynı anlamlar
83 geliyorlar=
84 EBU =zaten bilmem sanırım ¥karşılaştırma [nasıl yapacağız
yem -->¥
85 İBO [nasıl çeviri e:
86 çevirme yapanlar nasıl yapıyorlar lojik olarak=
87 EBU ±=aynen=
mur ± başını öne doğru sallar -->
88 İBO =o yapıyorlar±=
mur -->±
89 ÖR? =lojik=
90 İBO =yoksa sen fransızcadan birşey türkçede yazamazsın=
91 EBU =mantık güzel
92 İBO ama [( )
93 EBU [( ) @hocam bir örnek@- bir örnek vermek istiyo [rum
ebu @parmak kaldırır@
94 MUR [ver
95 bakalım=
96 EBU =şey e:: erdoğan şeye maliye gitti=
97 ÖR? =hm hm,
98 (0.4)
99 EBU e:: şey amerika firmaları hakkında (0.3) ş:eytan

100 (şeylerden) kelimesi kullandı=
101 ÖR? =hm [hm,
102 EBU [türkçede normal?=
103 ÖR? =hm hm,=
104 EBU =fransızcada (0.6) iki tane var=
105 ÖR? =hm [hm,
106 EBU [satanique var=
107 ÖR? =hm hm,=
108 EBU =maléfique var
109 ÖR? hm?=
110 EBU =ama satanique çok nadir kullanılacak o kadın (.)
111 tercüman gerçekten iyi valla o kadın çok iyi ya ben
112 (.) bilmiyorum ben nasıl söyleyecek satanique çünkü
113 satanique diyorsam (.) yani:
114 RİC °sıkıntı var°=
115 EBU =sıkıntı (0.5) maléfiquedir yani tü- fransızca iyi
116 bilmiyorsan nasıl yani [böyle] bir şey yapacam?
117 ÖR? [( )]
118 EBU en önemli bir şey çünkü canlı şey tecrüme [yani
119 RİC [tercüme
120 yapmak
121 MUR o zaman şöyle özetleyebilir miyiz yani bir insan
122 kendi dilini ne kadar iyi bilirse=
123 EBU =evet
124 MUR =o: ken [disinde uyandırdığı] farkındalıkla
125 ÖR? [çok rahat konuşur]
126 MUR öteki dili <daha farkında olarak> daha iyi
127 öğrenebilir=
128 ÖR? =aynen=
129 İLA =ben katılmıyorum hocam=
130 MUR =olabilir (.) farklılık mesela arkadaşın [( )
131 İLA [bazı
132 diller mesela diyelim türkçe en az fransızca arapça
133 biraz benziyorlar diyelim başka bir dil mesela (.)
134 ne biliyim=
135 NUB =benzeşme açısından [değil
136 MUR [burda şey anlamında benzeşme
137 açısından ele almak şöyle diyelim
138 ( )((öğrenciler kendi aralarında 5.8 saniye konuşuyorlar))
139 BAD ■konuşmayın# lütfen konuşmayın■=
bad ■eliyle dur işareti yapar-----■
şek #şek.1

Şek. 1

140 MUR =●#toplayalım mı↑ şu anda duyamıyorum arkadaşınızı↓●=
mur ●sol kolu ile üç kez daire çizer-----●
şek #şek.2

Şek. 2

- 141 İBO =bi şey de fark ettim=
 142 MUR =ne fark ettin
 143 İBO kelime zenginliği=
 144 MUR =hm:=
 145 İBO =çünkü fransızcada çok fazla kelimeler var e:: HEP
 146 yeni kelimeler .hhh ortaya çıkıyorlar
 147 MUR ± °hm: ° ±
 mur ±başımı sallar±
 148 İBO mesela türkçe öğrendiğimde bir kelimeyi buldum onu:
 149 fransızcası aramaya çalışırken yeni şeyler
 150 öğreniyorum
 151 MUR [hm
 152 İBO [fransızcada
 153 MUR ha o da olabilir
 154 İBO bu da çok önemli=
 155 ÖR? =°hangi kelime: öğreniyorsun°=
 156 MUR =ben mesela kendimden örnek vermek isterim bu
 157 anadili bilmeyele ilgili=
 158 EBU =tamam
 159 MUR hhh ben ingilizceyi öğrendikten sonra türkçeyi daha
 160 iyi anladım
 161 EBU hm [güzel
 162 MUR [çok ilginçtir türkçe benim ana dilim e::
 163 mesela=
 164 NUB =o zaman siz kendi dilinizi tam e:: derinlemesine
 165 bilmiyordunuz di mi↑
 166 MUR [yok düşünüyordum
 167 NUB [bizim- benim kanaatimce=
 168 MUR =işte orda söyleyeceğim şey şuydu hani ordaki bence
 169 anahtar kelime farkındalık çünkü ben hani birinci
 170 sınıftan lise sona kadar çok iyi türkçe dersleri
 171 aldım ve derslerimin hepsi de çok iyiydi
 172 NUB hm
 173 MUR yani ciddi anlamda anlayarak işte sıfattı zamirdi
 174 fiildi hepsini çok güzel öğrenmişim hh ama ne zaman
 175 ki ingilizce öğrendim hh çünkü ingilizcede (.) kiyle
 176 türkçeyi kıyasladığımda a:: bu buna eş denk geliyor
 177 işte hh red a: kırmızı demek çünkü bu ikisi sıfat
 178 hani o sıfatın farkındalığı oluşuyor sende
 179 ÖR? °hm hm, °=
 180 MUR =aslında biliyordum ben onu bilmediğimden değil ama
 181 bi farkındalık oluştuğu için=
 182 NUB =evet=
 183 MUR =kendi dilini daha iyi öğreniyorsun=
 184 EBU =eve [t
 185 ÖR? [doğru=
 186 MUR =bende de böyle olmuştu mesela
 187 (0.5)
 188 ÖR? hm=
 189 MUR =ya da♣ işte türkçeyi çok iyi bilersen♣ başka bir dili
 mur -->♣,,♣
 190 de daha iyi bilebilirsin ama farkında olmak önemli

191   sanki=
192   NUB   =mesela e: kendi dilinde ne kadar konferans
193   verebiliyorsa ± yani kendi daha açık hiç çekinmeden
  mur   ±başını sallıyor-->s.198
194   konuşabiliyorsa kendi dilinde yabancı dilde de o
195   aynı şekilde konuşabi   [liyor o]   açıdan dedim
196   MUR   [olabilir]
197   NUB   yani=
198   MUR   =o da olabilir evet yo sana da katılıyorum benî bende
  mur   -->±
199   de bu mesela tersi olmuştu=
200   NUB   =mesela   [kendi kendi dilinde   ] ne
201   MUR   [>ya: herkeste başka oluyor galiba<=
202   NUB   kadar kısa konuşuyorsa yabancı dilde de o kadar
203   [konuşabiliyor] o kadar yani
204   MUR   [doğru doğru]
205   (0.4)
206   NUB   çün   [kü
207   MUR   [ama mesela bunun aksini söyleyen çalışmalar da
208   var
209   NUB   olabilir
210   MUR   aksini söyleyen çalışmalar da var evet=
211   NUB   =çok nadirdir amma da=
212   MUR   =ilerde bahsetcez mesela yabancı dilde davrandığın
213   gibi davranmayabiliyorsun bazen
214   ÖR?   evet
215   (0.3)
216   ÖR?   evet
217   NUB   belki yabancı dilde birden (açılabilir) de miş=
  mur   Şeliyle işaret eder-->
218   ÖR?   =doğru#=#
  mur   -->§
  şek   #şek.3

Şek. 3

219   NUB   =bazen açılma   [yaparak da
220   MUR   [aynen öyle bakalım inceliycez o
221   zaman bi ara verelim isterseniz bugün uzun oldu